

COLOFON

'Rosmalla' (ISSN 0925-2894)
wordt vier keer per jaar uitgegeven
onder eindverantwoording van
het bestuur van de
Heemkundekring Rosmalen
Postbus 64 – 5240 AB Rosmalen

Werkgroep Redactieraad 'Rosmalla':

- Harry Coppens
- Martien Veekens
- Henk de Werd

Ontwerp en opmaak:

- Martien Veekens

Productie:

- Grafisch Ontwerp Atelier Meijs
- Drukkerij Van Gerwen

Losse nummers:

- € 4,50 per uitgave

Redactieadres:

- Stationsstraat 8,
5241 EE Rosmalen,
Tel.: 073-5218349

Kopij via e-mail

- martienveekens@hetnet.nl

*Iedere auteur draagt
persoonlijke verantwoordelijkheid
over zijn of haar artikel.*

*Niets uit deze uitgave
mag worden vermenigvuldigd,
tenzij bronvermelding plaatsvindt.*

Op 1 sept. 2002 bestond het bestuur
van de Heemkundekring Rosmalen uit:

- Dorry Derhaag-Doomernik
(voorzitter)
- Jan Hoofs
(vice-voorzitter)
- Loek Hoogervorst
(1^e secretaris)
- Martien Veekens
(2^e secretaris)
- Kees van den Broek
(penningmeester)
- Kees Hellemons
(bestuurslid)
- N.N. (vacature)

JAARGANG 12 - NUMMER 4 DECEMBER 2002

INHOUDSOPGAVE

	<u>Pagina</u>
<i>Jan Hein Verlinden</i>	
Het monument Zuiderbosch	2
<i>Harry Coppens</i>	
In Memoriam Toon Dirks	5
<i>Henk de Werd</i>	
De strenge winter van januari 1963	6
<i>Wim Veekens</i>	
De Lunense Kampen, een Poldertoponiem	11
<i>Jan Hoofs</i>	
De geschiedenis van het Carnaval	15
<i>Martien Veekens</i>	
De beroemdste boom van Rosmalen	19
<i>Cor Swanenberg</i>	
Harrie d'n Bildestürmer	21
<i>Martien Veekens</i>	
Kwartierstaten van getogen Rosmalenaren – 10: Cor Swanenberg	22
<i>Henk de Werd</i>	
40 Jaar 'De Molen'	24
<i>Harry Coppens</i>	
Voor u gehoord - 29	42

HERKOMST ILLUSTRATIES

Top.Hist.Atlas [R 74 / 010 (7)] KUB Tilburg: voorpagina 'Rosmalen 1815'
Archief Zuiderbosch: pagina 2-4
Henk de Werd: pagina 6, 7, 9, 10, 25, 27, 32
Collectie Ad Hermens: pagina 7, 8, 9
Archief Zandhazendurp: pagina 15-18
Harry Coppens: pagina 5, 21, 22
Martien Veekens: pagina 20
Loek Hoogervorst: pagina 34

HET MONUMENT ZUIDERBOSCH

Tijdens Open Monumentendag 2002 konden de inwoners van Rosmalen en omgeving voor het eerst onaangekondigd de prachtige villa van Wijn Verlinden (Hintham 152) bezichtigen. Velen hebben van deze geboden gelegenheid gebruik gemaakt. Jan Hein Verlinden zette de geschiedenis van het monument Zuiderbosch op papier. Met de foto's die wij via de contactpersoon Jolande Sloet-Cooijmans ontvingen geven wij dit verhaal in Rosmalla graag weer.

Martien Veekens

HET MONUMENT ZUIDERBOSCH

Bij beschikking van de staatssecretaris van onderwijs, cultuur en wetenschappen van 17 mei 2001 zijn drie objecten op "Het kleine landgoed Zuiderbosch gelegen aan de rijksweg van 's-Hertogenbosch naar Nijmegen" aangewezen als rijksmonument. Het betreft:

- De villa met omliggende landschapstuin;
- Het toegangshek;
- Een zestal lantaarnpalen.

De motivatie:

"Het complex inclusief het toegangshek en de lantaarnpalen heeft cultuurhistorische waarden als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische, technische en typologische ontwikkelingen in de tweede helft van de 19^e eeuw en de eerste helft van de 20^e eeuw. Het complex bezit ensemblewaarden vanwege de kwaliteit van de samengestelde onderdelen van het landgoedcomplex als markant onderdeel van de historische bebouwing aan de voormalige rijksweg te Hintham. Het complex is van belang als herkenbaar bewaard gebleven ensemble."

Aldus de officiële tekst van de beschikking. Wat heb ik daar nog aan toe te voegen? Per onderdeel toch nog wel wat details.

De villa met tuin

Zuiderbosch heeft sedert de bouw van het huis in 1884 slechts vijf eigenaren gehad. Verschillenden spreken tot de verbeelding van vele (oud-) Bosschenaren en Hinthammers.

Op 9 oktober 1882 kocht G.A. Sweens, eigenaar van de nog bestaande koffiebranderij 'De Drie Mollen', het terrein

van ongeveer de grootte van de tuin en de bebouwing achter de villa. Hij bouwde hier een buitenhuis, dat bestond uit het middenstuk van de huidige villa. De eerste steen werd gelegd door zijn zoon T.A.J.M. Sweens op 26 maart 1884. Het was de familie Sweens die ook de tuin ontworpen heeft en de meeste bomen heeft aangeplant.

T.A.M.J. Sweens met echtgenote, dochter Maria en naast hem zoon Joseph, die tot zijn dood in 1965 directeur van de koffiebranderij was.

Na het overlijden van G.A. Sweens is het complex in 1906 door de erven verkocht aan de legendarische sigarenfabrikant Eugène Goulmy. Deze gebruikte het in eerste instantie als buitenhuis, maar vestigde zich hier rond 1915. Het gezin Goulmy bestond uit vader, moeder en zestien kinderen. De noodzaak tot uitbreiding en aanbouw was dus duidelijk aanwezig en is tot op de huidige dag nog te zien. (In de ontvangstkamer hangt een schilderij van Zuiderbosch, dat toen nog Dorotheaoord heette, van de oudste dochter Céline Goulmy uit 1911. Zij is bij oudere Bosschenaren bekend als mevrouw Rits,

moeder van de laatste notaris Rits uit 's-Hertogenbosch)

Eugène Goulmy verkocht het geheel in 1932 aan de heer Paul Rouppe van der Voort, wederom een bekende Bossche industrieel. Na zijn dood heeft de weduwe het landgoedje in 1956 doorverkocht aan de heer Jules Driessen, directeur van het toen nog bekende Bossche bankiershuis Lentjes en Drossaerts. De familie Driessen heeft hier gewoond tot eind 1961. Ondertussen had de wijnhandel Verlinden begin 1961 het complex en nog 2 stukjes grond ten westen van Zuiderbosch gekocht. Met de gemeente Rosmalen werden afspraken gemaakt over de bebouwing van het terrein. Het geheel werd op 20 juni 1964 in gebruik genomen door Wijn Verlinden.

Het toegangshek

Meer genaamd de voorpoort. Hierover wordt in de beslissing van de staatssecretaris niet in detail gesproken. De originele poort stond op een duiker die over een sloot lag. Bij de aanleg van de parallelwegen langs Hintham is de sloot gedempt en is de poort aangepast. Dat is nog te zien aan de 'oren' aan de zijkanten van het hek.

De lantaarnpalen

De lantaarnpalen aan de inrit vanaf Hintham dateren uit 1897. Ze zijn echter voorzien van kappen, die van latere datum zijn. De overige lantaarnpalen zijn in 1938 in Vught in gebruik

genomen en pas in 1962 vervangen door elektrische lantaarns. Het heeft ondergetekende nog al wat moeite gekost deze palen te achterhalen. Zij lagen bij een schroothandelaar in Tilburg, die ze per kilogram gewicht aan ons verkocht heeft. (Nu zijn het dus monumenten!)

Ornament boven een van de ramen van de villa

De bomen

Zij dienen apart vermeld te worden. Opvallend zijn de 2 rode beuken bij het toegangshek. Deze zijn eind 19e eeuw geplant.

Langs het hekwerk aan Hintham staan 2 oude magnolia-struiken (bomen). Minder opvallend, maar niet minder mooi is de plataan dicht bij de villa aan de grens met de nieuwe structuurweg. In het westelijke deel van de tuin staan 2 mooie volgroeide zuileiken. Daar vlakbij staat een bijzondere beuk. Volgens deskundigen is het een mislukking, maar deze boom is toch zeer de moeite waard. Het is namelijk een groene beuk met daarop geënt

een treurbeuk. Beide bomen zijn doorgegroeid en dat hoort eigenlijk niet. (Helaas is de boom niet erg gezond. Op termijn vrezen wij voor zijn leven.)

Dicht om de villa stonden vroeger veel bomen. Bij de bevrijding in 1944 zijn deze door granaatscherven zeer beschadigd. Wij hebben de meeste niet kunnen behouden. Des te gelukkiger zijn wij dat na jaren investeren in de esdoorn westelijk van de villa deze het nu goed maakt. Voor de villa staat nog een mooie eik en een magnoliastruik. Opvallend zijn de oude rododendrons als zij in het voorjaar in bloei staan.

Verschillende malen is Zuiderbosch in de gevarezone geweest. Met de aanleg van de A2 was het bijna ten offer gevallen aan een afslag. Na overleg is de schade met de aanleg van de structuurweg beperkt gebleven.

Jan Hein Verlinden

Ansichtkaart van Villa Zuiderbosch van Wijn Verlinden

IN MEMORIAM TOON DIRKS

Toon Dirks, geboren te Nuland op 27 maart 1929, oud-onderwijzer en vele jaren verbonden aan de St. Josephschool te Rosmalen, is op 26 oktober 2002 overleden.

Na zijn lagere school periode ging hij in 1942 naar de Angelus-MULO in 's-Hertogenbosch. Met zijn dagelijkse fietstocht op 'n gammel fietske in die oorlogsjaren, die geboekstaafd staan als extreem koude winters, bewees hij een doorzetter te zijn, waarbij je ook nog moet weten dat hij zwaar astmatisch was. Na de MULO- periode stapte hij over naar de Kweekschool in Den Bosch (waar hij tot z'n grote spijt noodgedwongen op de kostschool terecht kwam) die hij na een vierjarige studie met succes wist af te ronden en nog in hetzelfde jaar zijn actieve loopbaan als onderwijzer startte in Rosmalen.

Gedurende 20 jaar (1950-1970) heeft hij zich voor meer dan 100% ingezet voor de eerste klassers en aldus kennis maakte met leerlingen die grote problemen hadden met het leren lezen. Zijn beschrijvende rapporten uit die jaren geven duidelijk blijk van z'n pedagogisch inzicht en 'n nauwkeurig observeren van de vele aan hem toevertrouwde leerlingen, die nog veel goede herinneringen zullen hebben aan hun meester. Ook hebben meerdere PABO-studenten, ik denk met name aan Henk Savelkouls en Henk de Werd, veel deskundige steun gehad van Toon bij het maken van hun scripties. Ook de voorbereiding op de Eerste Communie was bij hem in goede handen. En jaar in jaar uit heeft hij zich, met andere onderwijzers, ingezet voor het misdienaarskamp, dat meestal plaatsvond in de eerste week

van de grote vakantie, en zich afspeelde bij Jan Klaassen in Veldhoven en later in Wintelre.

Na deze periode aan de lagere school begon zijn feitelijk levenswerk, waaraan hij tot kort voor zijn dood nog dagelijks werkte. Hij ontwikkelde een speciale leesmethode "De Leesballon" en ging weer studeren en volgde de Universitaire studie "Pedagogische Wetenschappen". Tesamen met zijn psychologische kennis kwam hem dat goed van pas op het Gewestelijk Onderwijs Advies Centrum. Legio kinderen heeft hij onderzocht en oplossingen aangereikt.

Zelf heb ik 12 jaar met hem samengewerkt en tot op zijn sterfbed contact met hem onderhouden. Omdat hij ook lid was van onze Heemkundekring en ik de *Rosmalla* persoonlijk bezorgde, werden dat steeds weer gezellige gesprekken waar hij steeds weer naar uitkeek. In deze gesprekken was hij in hoofdzaak geïnteresseerd in wat er zich in Rosmalen afspeelde in het leven van iedere dag. Van hem kreeg de Heemkundekring een mooie collectie schoolboeken uit klas 1 en boeken over de Eerste Communie en de Bijbel in bruikleen, die bij overlijden over zouden gaan naar de Heemkundekring Rosmalen.

Niet alleen zijn leerlingen in Rosmalen, maar ook velen daarbuiten, in en buiten het onderwijs, zullen deze markante persoonlijkheid in dankbaarheid gedenken, die door zijn gedegen kennis van zaken velen heeft weten te helpen en /of weten te inspireren.

Gaarne wil ik mijn persoonlijke dank met die van onze Heemkundekring betuigen en hem een welverdiende rust toewensen in het hiernamaals waar hij zonder meer met veel eerbetoen zal zijn ontvangen.

Harry Coppens

DE STRENGE WINTER VAN JANUARI 1963

De strenge winter van januari 1963

Nog even en we schrijven: januari 2003. Een goed moment om even stil te staan bij januari 1963, veertig jaar geleden dus, toen wij gebukt gingen onder een strenge, zeer strenge winter. Wie herinnert zich niet de beelden van de aankomst van Reinier Paping bij de elfstedentocht van toen, die als een van de zwaarste te boek staat, al was het alleen maar vanwege de vele bevroren neuzen, oogleden, vingers en tenen. Ik heb er het boek "het aanzien van 1963", een uitgave van de N.V. Drukkerij De Spaarnestad-Haarlem eens op nageslagen. Op pagina 7 lees ik daar:

"Achthonderd mensen vrozen in Europa dood. Ingesneeuwde dorpen leden voedselgebrek. Brandstoftekort teisterde vele grote steden. Zo bar was de winter, waarmede 1962 eindigde en het jaar 1963 inzette. Precies tijdens de jaarwisseling dwong een felle sneeuwstorm talloze automobilisten in vele streken hun wagens te verlaten en door de oudejaarsnacht te voet verder te gaan. Daarna volgden nog enkele maanden met aanhoudende vorst, dure groenten, felle branden en een productieverlies van vele miljoenen per dag. Vliegtuigen moesten voedsel uitstrooien voor uitgehongerde dieren. Het was de strengste winter sinds 1829."

Die elfstedentocht werd op 18 januari 1963 gereden. In hetzelfde boek, "Het aanzien van 1963", wordt die op pagina 13 aangeduid als een "gevecht in de hel van Friesland" met Reinier Paping als de nationale held.

"Hij kwam als een gefolterde over de eindstreep na een strijd, die een record opleverde aan slachtoffers van sneeuwblindheid en bevriezing."

Het ijs was slecht, er was een strenge vorst, een felle wind en gemene stuifsnieuw. Van de 568 vertrokken wedstrijdrijders kwamen er 57 in Leeuwarden terug. Van de 9294 ingeschreven tochtrijders volbrachten 69 de tocht.¹

Comité Barre Winter in Rosmalen.

Ook Rosmalen deelde in de ellende van die strenge winter. In geen jaren viel er zo veel sneeuw. Ik heb daarvan destijds enkele foto's gemaakt, die u bij dit artikel uiteraard kunt bekijken.

1963 De Burgemeester Jhr. Von Heijdenlaan, de belangrijke verbindingsweg tussen Rosmalen en Hintham, werd zo snel mogelijk "sneeuwvrij" gemaakt. Links op de achtergrond ziet men de boerderij, die destijds bewoond werd door Driekske Heijmans. Thans woont hier zijn zoon Johan Heijmans.

¹ "Het Eerste Friese Schaatsmuseum. Hindeloopen. Handleiding voor bezoekers van de elfstedenzaal en de expositie "ijs en weder dienende". 90 jaar elfstedentochten 1909-1999", pagina 9-10.

Nogmaals de Burgemeester Jhr. Von Heijdenlaan tijdens de januari-winter van 1963.

In Nederland raakten honderden gezinnen in moeilijkheden. Daarvoor werd een actie opgestart, waaraan ook Rosmalen zijn steentje bijdroeg. Er werd hier een "Comité Barre Winter" opgericht, waarin de volgende mensen zitting hadden: Steven Tibosch, Heinis 9; Bart van der Plas, Weidestraat 28; Toon van Osch, Milla de Kampenstraat 9 en Harrie Westerkamp, Graafsebaan 2. Dit werkomité werd bijgestaan door een aantal mensen uit Rosmalen-dorp, Hintham, Molenhoek, Maliskamp en Kruisstraat, de zogenaamde contactadressen.

Voor Rosmalen-dorp waren dat pastoor-deken van Roestel, Willem Noppen en Gerard Heijmans, onderwijzer aan de St. Josephschool en bovengenoemde Steven Tibosch natuurlijk. De Hinthammers konden terecht bij pastoor de Leijer, Piet Huijsmans en G. Papavoine uit de Wilhelminastraat. Voor de Molenhoek mocht een beroep worden gedaan op pastoor Verstegen, J. Belt en Thé van Pinxteren. De contactadressen voor Maliskamp waren pastoor v.d. Biggelaar, Theo van der Valk, Piet Vallenga en uiteraard ook de reeds genoemde Toon van Osch. De Kruisstraat werd vertegenwoordigd door Jan Schimmel, Huub van Helvoirt en Jan van Haren.

Veertig jaar na dato moeten we vaststellen, dat de meeste van deze prominente Rosmalenaren reeds zijn overleden. Hun namen leven echter nog voort. Wij zijn deze mensen nog niet vergeten.

Dit comité liet direct een brief uitgaan naar alle inwoners van Rosmalen.²

"De langdurige en strenge koude, die nog steeds aanhoudt en waarvan het einde nog niet in zicht is, heeft tot gevolg gehad, dat ook in onze gemeente vele ingezetenen in nood zijn komen te verkeren. Hier moet ten spoedigste hulp worden geboden. Op initiatief van het gemeentebestuur heeft een bespreking plaats gehad omtrent hetgeen in deze gemeente tot leniging van de nood kan worden gedaan....."

De jeugd geniet intens op de schaatsbaan, aangelegd door de Rosmalense vrijwillige brandweer. Toen ik een dezer dagen deze foto nog eens goed bekeek ontdekte ik een fout, die gemaakt is bij het afdrucken "foto van dia". Uiterst rechts ziet men de voormalige hulpsecretarie, thans boekhandelaar "De Omslag". Die moet natuurlijk links staan!

² Brief "Comité Barre Winter", januari 1963. Knipsel-boekwerk: Rosmalen 1962-1963.

Rosmalenaren, die door de barre winter in moeilijkheden waren gekomen konden zich wenden tot een van de contactadressen in hun woonwijk. De daadwerkelijke hulpverlening werd verricht door het werkcomité. Daarvoor was natuurlijk geld nodig. Daarom werden er rekeningen geopend op het postkantoor van Jan Wijns en de Boerenleenbank van Harrie Coppens. Zelfs op de rekening van de gemeenteontvanger Verzijden kon men zijn geld kwijt. Daar veel mensen nog geen bankrekening hadden - het salaris of loon werd nog wekelijks of maandelijks handje-contantje uitbetaald, kon men zijn bijdrage ook kwijt op een van de genoemde adressen. Het comité wees eveneens op rijksregelingen voor kleine zelfstandigen, die, wanneer zij door de winter zonder inkomsten waren gekomen, in het kader van deze regeling, bij de gemeente een uitkering konden aanvragen. Ook op de sociale dienst van Rosmalen kon een beroep worden gedaan.

“Goed gedaan, Rosmalen”

Het schrijven van het Comité Barre winter bleef niet zonder resultaat. Op 19 januari vermeldde de Bossche krant:

EERSTE GEZINNEN IN NOOD SNEL GEHOLPEN.

DUIZENDEN GULDENS STROMEN BINNEN.

OOK ROSMALEN OP DREEF

“ Rosmalen droeg met f 650,- ook een forse steen bij tot de nieuwe sprong omhoog. Rosmalen verscheen tot dusver nauwelijks in onze vermeldingen. De actie startte er dan ook pas woensdag - en goed ook. Er is een “Comité Barre Winter” gevormd, dat donderdag huis-aan-huis circulaires liet bezorgen, die niet minder dan vijftien contactadressen vermeldden. Goed gedaan, Rosmalen.”

Jeugd geniet

“Elk nadeel heb zijn voordeel” leert Johan Cruijff ons. Dat gold ook voor deze winter. De Rosmalense jeugd genoot van de sneeuw en van een heuse ijsbaan, door het korps van onze vrijwillige brandweer aangelegd.⁴

“Het korps vrijwillige brandweer in Rosmalen heeft van donderdag af tot zondagmiddag laat gezwoegd om het zgn. kermisterrein om te toveren tot een miniatuur ijsbaan. De kinderen hebben er in het weekeinde tot grote vreugde van de ouders druk gebruik van gemaakt. De vrijwillige brandweerlieden hebben de baan niet alleen in orde gebracht, maar ze hielden ook het toezicht op de jeugd en onderhielden de baan. De ouders en iedereen zijn zeer ingenomen met deze daad van jeugdzorg. Zolang er vorst is zal de jeugd kunnen blijven schaatsen. Indien Rosmalense inwoners zich geroepen voelen als tegenprestatie iets voor de blussers te doen.... Zij sparen voor gala-uniformen”.

1963: Rosmalense Dorpsstraat. Rechts het woonhuis van de familie Hermens (Toontje de smid). Hier vindt men nu de Amrobank. Daarnaast de winkel van Marinus en Jaantje Groos - Vorstenbosch. Links: De winkel in huishoudelijke artikelen van Max van Herpen. Hier is nu de Pastoriestraat.

³ Brabants Dagblad, 19 januari 1963.

⁴ Brabants Dagblad, 14 januari 1963.

1963: Rosmalense Dorpsstraat.

Links: De woning van Antoon Hermens Toontje de smid dus. Rechts de winkel van "Stien van 't Boerke", voorheen Marinus v.d. Wijst.

Hier zit nu Annie Klerks. Op de achtergrond de schoenmakerij van Bertus v.d. Westen en het schildersbedrijf Jan Verstegen.

Steeg. Ook de Beers tussen Ravenstein en Herpen sneeuwde dicht. Twee jubilerende bouw-vakkers uit Overlangel, die zaterdagavond in Herpen gehuldigd werden, konden alleen over het ijs op de Hertogswetering Herpen bereiken. In Rosmalen is de brandweer een gezin op een boerderij aan de Nieuwendijk te hulp moeten komen, dat reeds enige dagen zonder water zat. Tevergeefs hebben sneeuwschuivers geprobeerd de weg naar de boerderij van het gezin Van Nuland vrij te maken. Ook van Empel uit of over de weilanden bleek het geïsoleerde huis niet te bereiken. De brandweer is er tenslotte in geslaagd het huis tot op korte afstand met een nevelwagen te bereiken."

Jo van Nuland niet meer te bereiken....

Op 21 januari 1963 meldde Het Brabants Dagblad, dat door stuifsnieuw het verkeer lam gelegd was.⁵

"Door een strakke oostenwind opgezweept stuifsnieuw heeft zaterdag en zondagmorgen ernstige stagnaties veroorzaakt in het treinen wegverkeer. Verschillende dorpen, o.m. in de omgeving van Oss en in de noordelijke provincies werden van de buitenwereld afgesloten".

De krant gaat uitgebreid in op de hinder die het treinverkeer in den lande ondervond. Wat de omgeving van Oss betrof: *"Berghem en Megen waren via de nieuwe noord-zuid-verbinding zaterdag niet meer te bereiken. Ravenstein werd geïsoleerd door hopen stuifsnieuw op de Deursense*

Boerderij van Jo van Nuland aan de Nieuwendijk, achter het toenmalige OJC- voetbalterrein. Later heeft "De Cirkel" nog vele jaren in deze boerderij gezeten. Intussen is dit pand gesloopt om plaats te maken voor scholen en woonruimte.

⁵ Brabants Dagblad, 21 januari 1963.

Jo van Nuland.

*Jo werd geboren te Rosmalen op 4 maart 1905.
Hij overleed te Rosmalen op 9 juni 1987.
Hij was gehuwd met Janske Wonders.
Jo was zeer actief binnen de gemeenschap
Rosmalen. "Al heel lang speelde hij in vele
opzichten een belangrijke rol in toneel- en
zangvereniging. Meer dan vijftig jaar was hij een
trouw lid van het parochiële kerkkoor.
Innoverend kon hij leiding geven in het
veranderingsproces van landbouworganisaties van
Rosmalen. In die kwaliteit was hij een voortreffelijk
bestuurslid van de melkfabriek "St. Jan",
de N.C.B., de Rabobank, het Wit-Gele-Kruis en
het Maatschappelijk Centrum en was hij sterk
betrokken bij de oprichting en vormgeving van het
gemeenschapshuis "De Kentering". Hij had een
warm hart voor het veranderend Rosmalen."*

De winter duurde lang

*" Zo langdurig vroom het in die schijnbaar
eindeloze witte winter, dat zelfs de ijskoek op
het IJsselmeer onbekommerd tot autobaan kon
worden uitgeroepen. Honderden
automobilisten koersten behaaglijk in hun
verwarmde wagens over de ijsvlakte".*

Op 3 maart 1963 zou de interland Nederland -
België gespeeld worden in het Feijenoord-
stadion. Er moest een onderaardse centrale
verwarming aan te pas komen om de grasmat
te ontdooien. Resultaat... een veld vol blubber.
Toch werd er gevoetbald. België won met 1-0⁶

Na de inval van de dooi was het leed snel
geleden en vergeten. Velen van ons kunnen
zich deze ellende nu, na 40 jaar, amper meer
herinneren. Gelukkig waren er de foto's, de
knipsels en de huis-aan-huis circulaire nog.
Zo'n archief is toch goud waard!

Henk de Werd

*1963: De verbindingsweg naar de boerderij van
Jo van Nuland is weer open.*

⁶ "Het aanzien van 1963". Twaalf maanden
wereldnieuws in beeld. Uitgave: N.V. Drukkerij
De Spaarnestad -Haarlem, pagina 28 en 49.

DE LUNENSE KAMPEN

EEN OUD EN NOG BEKEND POLDERTOPONIEM

1. WOORD VOORAF

Nadat mevrouw Nellie Heijmans - van Creij gehoord had van mijn oproep aan de leden van de Rosmalense Heemkundekring om medewerking te verlenen bij mijn onderzoek naar Rosmalense veldnamen uit de volksmond⁷, werd ik door haar begin mei bij haar thuis uitgenodigd omdat zij mij het een en ander kon vertellen over een aantal Rosmalense poldernamen die ze van vroeger van huis uit nog kende.

Heel wat veldnamen had mevrouw Heijmans opgeschreven met daarbij ook nog hun ligging. Ook kwam de plaatselijke uitspraak van verscheidene toponiemen aan de orde. Meer dan eens liet ze de namen / korte bimde / (Korte Beemden), / bantkaor /, (Bankade) en / ùllperslóót / (Ulpersloot) vallen, dit in samenhang met de hier te bespreken naam *Lunense Kampen*. Dit toponiem werd door haar uitgesproken als / luun(t)se kampe /. Zij wist ook nog het een en ander te vertellen over de eendenkooi die eens in de Lunense Kampen lag, de zogenaamde *Lunerkooi*⁸.

2. OUDE NAAMSVORMEN

Naast de vorm *Lunense Kampen* kwam en komt nog in de volksmond de naamsvorm *Lunerkampen* voor. Zowel *Lunense* als *Lunerkampen* zijn wat men in de naamkunde noemt bijvoeglijke herkomstaanduidende afleidingen

⁷ Jaarlijkse Algemene Ledenvergadering d.d. 24 april 2002 (Zie 'Nieuwsbrief' jrg.3, nr.2, juli 2002, blz. 8)

⁸ Voor de hier genoemde toponiemen, zie de bijgevoegde kaartfragmenten

horende bij een Rosmalense (veld)naam die reeds eeuwen oud is.

2.1 Lunerkampen

1886: de Armenmorgen in de *Lunerkampen*⁹
1840: [de Gijzelaar] in de *Lunerkamp*¹⁰
1806: hooiland in de *Lunderkampen*¹¹
1793: hooiland in de *Leunder Campen*¹²
1741: (vogelkooi) in de *Luendercampen*¹³
1717: vogelskooi in de *Leunderkampen*¹⁴

2.2 Lunense Kampen / luun(t)se kampe /

1910: *Lunensche Kampen*¹⁵
1858: weiland in de *Lunsche Kampen*¹⁶
1820: 2 ½ morgen in de *Lunense Kampen*¹⁷
1808: hooiland in de *Luuneskampen*¹⁸
1789: den Koeijheuvel in de *Luunse Kampen*¹⁹
1742: hooiland ter plaatse de *Leunense campen*²⁰
1726: [de Kiespenning] in de *Leunse Campen*²¹
1564: hooiland, ~~geheten~~ Achter Hynen in de *Ludinx Campen*²²

⁹ Notarieel Archief 2588 nr.54 (verkort tot: NA)

¹⁰ NA 7121 nr.70

¹¹ NA 3526 nr.-

¹² Rechterlijk Archief 75 folio 122 (verkort: RA)

¹³ RA 87 folio 195 verso

¹⁴ RA 85 folio 25 verso

¹⁵ Historische Atlas Noord-Brabant, Den Ilp, 1991, bladnr. 569

¹⁶ NA 2572 nr.78

¹⁷ NA 7101 nr.45

¹⁸ RA 96 folio 34

¹⁹ RA 74 folio 32 verso

²⁰ RA 87 folio 203

²¹ RA 60 folio 31 verso

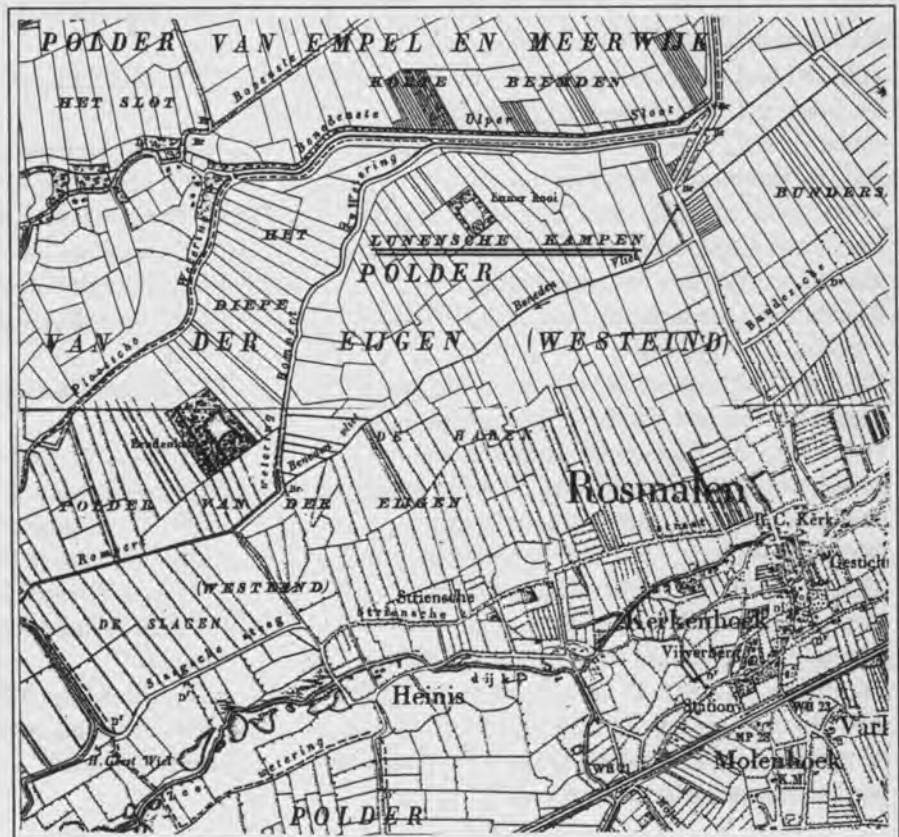
²² H. van Bavel, *Inventaris van de 119 charters aanwezig in de Zegelkast van het archief van de*

1518: weiland ter plaatse genaamd
*Luydincxcamp*²³
 1509: in *Luyncxkampen*²⁴
 1437: kamp land achter Hynen in *Ludincs
 Camp* aan de wetering²⁵
 1421: halven bunder land in de parochie van
 Rosmalen genaamd *Ludincscamp*²⁶

“de Morgen in de Lunerkampen”.²⁷ Tot slot
 noemen we de Lunensesteeg die in 1691/ 1717
 in de vorm *Leunse Steegh* voorkomt. Aan deze
 steeg lag een hooiland met de naam *Jerome
 camp* dat in de buurt lag van “het Convent van
 den Annenbergh”.²⁸

2.3 Afgeleide namen

Er zijn ook vroegere
 afleidingen bekend
 van de *Lunense Kampen*
 of *Lunerkampen*, bij-
 voorbeeld de eerder
 genoemde eenden-
 kooi *Lunerkooi*,
 dikwijls omschreven
 met “de kooi in de
 Lunerkampen”.
 Overigens, deze
 ‘eendvogelkooi’
 heeft meermaals de
 naam van de eigenaar
 of gebruiker van de
 kooi gedragen.
 (Daarover in de toe-
 komst meer)
 Ook de *Lunerkampse
 Kade* is een afgeleide
 naam: in 1869 wordt
 de *Lunerkampsche
 Kade* vermeld als
 belending van

Fragment uit: *Historische Atlas Noord-Brabant,
 Den IJp, 1991 (2^e druk), bladnr. 569 en 588
 Situatie 1895*

Godshuizen te 's-Hertogenbosch, 's-Hertogen-
 bosch, 1968, registnr. 107 ('Hynen' = Heinis)

²³ H. van Rooij, *Het Oud-archief van het Groot-
 Ziekengasthuis te 's-Hertogenbosch*,
 's-Hertogenbosch, 1963, deel I, inv.nr. 3082

²⁴ Idem, inv.nr. 1461-1682 (= tussen de jaren 1509
 en 1723)

²⁵ A. Kappelhof, *Het Archief van de Tafel van de H.
 Geest van 's-Hertogenbosch. Regesten van
 oorkonden*, 's-Hertogenbosch, 1980-1991, registnr.
 1947

²⁶ H. van Rooij, *Inventaris van het Oud-Archief van
 het Zinnelooshuis te 's-Hertogenbosch*,
 ['s-Hertogenbosch], 1932, registnr. 22

²⁷ NA 2580 nr. 1395 en 1397. Volgens het kadaster
 van 1832 valt *de Morgen* onder Sectie A nr.320.

²⁸ RA 85 folio 75v

3. BETEKENIS VAN HET TOPONIEM

3.1 Het tweede element –*kamp*

Met het mannelijk zelfstandig naamwoord *de kamp* wordt meestal hooi- of weiland aangeduid. Ons moeder zaliger (geboren in 1909 op het Heeseind) sprak altijd van / kem(p)kes hooi / waarmee ze perceeltjes bedoelde waarop hooi gewonnen werd. Meestentijds was een kamp omsloten door sloten en/ of ‘houddammen’. De volledige beschrijving zoals die eigenlijk hoort bij registernummer 1947 bij de vermelding van de Lunense Kampen uit het jaar 1437, geeft treffend weer wat een *kamp* was/ is: “kamp land van 3 morgen in Rosmalen achter Hynen in Ludincs Camp grenzend aan Arnt Ave Marys Camp en de wetering, verder aan alle kanten omgeven door sloten.”

3.2 Het eerste lid *Lunense*

Voor de verklaring van *Lunense Kampen* zijn uiteraard de oudste vormen van zeer groot belang: ze liggen immers het dichtst bij het moment waarop de naam gegeven is. De naamsvormen uit de 15de en 16de eeuw maken duidelijk dat we in het eerste element te maken hebben met de tweede naamval van een persoonsnaam *Luding/ Ludinc*. Deze naamval duidt op bezit en wordt gekenmerkt door de genitief –s.

In middeleeuwse bronnen treft men de (familie)naam *Luding(h)* (inclusief zijn varianten) meerdere malen aan. Zo is er in 1281 sprake van ene Engelbertus [dictus] Ludingh die de functie uitoefende van rentmeester van de hertog in de stad 's-Hertogenbosch.²⁹ In dit document waar dus de naam *Ludingh* voorkomt, wordt beschreven dat enkele stukken land in erfpacht worden gegeven. Het gaat onder meer om een stuk land geheten ‘Mortert’ (= De Mortel) dat

²⁹ H. Camps, *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312, I, De Meierij van 's-Hertogenbosch (met de heerlijkheid Gemert)*, Eerste stuk, 's-Gravenhage, 1979, blz. 474

gelegen is tussen ‘Hynen’ (= Heinis) en ‘Roesmalen (= Rosmalen) (Zie het kaartfragment van 1967 waar *De Mortel* ook vermeld wordt) Opvallend is dat de namencombinatie ‘Luding’: ‘Hynen’ zich eveneens voordoet bij de oudste vermelding uit 1437 en bij die van 1564: “(land) achter Hynen in Ludinc Camp/ Ludinx Campen.” Engelbert Ludinc/ Ludingh wordt een twintigtal jaren later, in 1303, nogmaals genoemd, maar dan als weduwnaar van vrouwe Cecilia: “Cecilia(m) relicta(m) Enghelberti quondam dicti Ludinc.”³⁰

In het Bosch’ Protocol – dit zijn registers van vrijwillige rechtspraak - duikt aan het einde van de 14de eeuw de naam op van Engbrecht Ludinc, zoon van wijlen Jacob van Uden.³¹ Dertig jaar later wordt in een van de registers Jacop Engbrechts Ludinc van Uden genoemd.³² Verder heb ik de naam gevonden van een Bossche burger uit het jaar 1467: zijn naam is Godefridus Luedinx.³³

Als men het voorafgaande in ogenschouwing neemt, is het mogelijk te veronderstellen dat de naam van rentmeester Ludingh of één van zijn nakomelingen schuilgaat in het toponiem *Ludinscamp/ Ludinx Campen*, welke naam zich in de loop van de tijd ontwikkeld heeft tot de vorm van de hier en daar in Rosmalen nog bekende gebieds- of complexnaam *Lunense Kampen*.

3.2.1 Toelichting op de naam

De naam *Luding* met varianten is een *Lud*-naam met het patronymisch achtervoegsel –

³⁰ Idem, Tweede stuk, blz. 783

³¹ Bosch’ Protocol, R1180 folio 682, 1397 (verkort: BP)

³² BP R1198 folio 158. 1427. De laatste twee namen heb ik gehaald uit een van de twintig schriften met Boxtelse toponiemen uit het BP die Ferdinand Smulders voor de Boxtelse Heemkundekring heeft achtergelaten

³³ H. van Bavel, *Inventaris van 100 Bossche Testamenten aanwezig in het archief van de Godshuizen te 's-Hertogenbosch 1353-1698*, 's-Hertogenbosch, 1972, regestnr. 59

DE GESCHIEDENIS VAN HET CARNAVAL

Tijdens het 33-jarig (1998) bestaan van het carnaval in Rosmalen is het idee geboren om te beginnen met een carnivalsarchief. Voorwaar een hele klus die tot op de dag van vandaag nog steeds wordt aangevuld. Heemkunde van het zuiverste soort!

1966: Sleuteloverdracht in het gemeentehuis van Rosmalen door burgemeester J. Molenaar. Tegenover het echtpaar Molenaar de eerste Prins Carnaval van Zandhazendurp Prins Mart I

De geschiedenis van het carnaval

Carnaval, dat zo oud is als de mensheid, was in vroegere jaren een feest dat de lente moest inluiden. De Egyptenaren, Grieken en Romeinen kenden dit feest ook al en sloten daarmee de donkere winterdagen af. Deze lentefeesten werden door alle volkeren gevierd. Het is nog steeds onduidelijk waar het woord carnaval vandaan komt. In Frankrijk kent men het woord 'Carn Levare', zonder vlees in de

vastentijd, of in het Spaans 'Carnes Tollend' wat betekent 'vlees vaarwel'. Men beweert ook wel dat het woord carnaval komt van "Carrus Navalis", hetgeen scheepskar betekent. Misschien zijn de Germanen en de Kelten hieraan debet omdat zij tijdens een soortgelijk

feest het beeld van een god op een schip op wielen begeleid door een bonte stoet vrolijke mensen in allerlei vermommingen door de omgeving trokken.

In 1673 komt in Nederland het woord 'carnaval' voor. Merkwaardig is dat in Duitsland het woord 'carnaval' pas in 1780 voor het eerst opdook. De Katholieke Kerk heeft het carnivalsfeest vroeger altijd gezien als een heidens ritueel. Dit kwam

vooral doordat er tijdens carnaval uitbundig en veel werd gegeten en gedronken en daardoor de wanorde heel groot was. Aan het einde van de zestiende eeuw (1590) werd carnaval zelfs verboden. Door de Tachtigjarige Oorlog en de Hervorming versoberde het carnivalsfeest en verdween carnaval 'boven de rivieren' helemaal. Ook in Duitsland en Frankrijk ging stilaan het hele carnivalsfeest ten onder. Maar wat we wel zien is dat in deze periode het carnaval in Venetië tot grote bloei kwam. Het San Marcoplein was en is nog steeds een bekend verzamelpunt van de carnivalsvierders. De maskerindustrie van Venetië heeft daardoor wereldwijde bekendheid gekregen.

1966: Raad van Elf, Tamboer-Maitre, Zandhaasjes en het echtpaar Molenaar

Tijdens de Franse Bezetting van 1796 tot 1814 begon heel voorzichtig in het Duitse Rijnland carnaval weer tot leven te komen. In 1823 werd in Keulen zelfs een echt 'karnavalsgesellschaft Drei Gestirn' opgericht. Daarna ging het als een sneeuwbal rollen. Eerst Koblenz, Münster, Aken en Mainz in 1838. Nederland volgde pas later.

1966: Uit de overvolle 'Blauwe Zaal' van 'De Kentering' vertrekt Prins Mart I voorafgegaan door zijn adjudant Huib Breuer

In onze omgeving werd in 1882 'De Oetel-donckse Club' opgericht. In het Geminte-museum van Oeteldonk wordt een goed overzicht gegeven vanaf het internationale carnaval tot aan het Oeteldonkse carnaval. En als je dan nog het geluk hebt om rondgeleid te worden door Leo Gloudemans 'unne echte Rusmollese-Bossenaar' dan wordt het beeld carnaval heel erg duidelijk.

Nog in een beginstadium heb ik het genoeg gehad een korte tijd mee te mogen denken en heb ik carnavalsspullen uitgezocht met het team van Rob van de Laar, de president van De Oeteldonkse Club en inrichter van het 'Gemintemuseum'. Als u goed kijkt vindt u er hele kleine Zandhazendurpse dingetjes. Natuurlijk zult u zeggen: "Véél te weinig!", maar de Zandhazendurpse vlag hangt er toch maar in top.

ZANDHAZENDURP

In het verleden is er nogal eens verwarring ontstaan over: wie waren de oprichters van het Rosmalens carnaval? Daarom hier het enige en echte verhaal

Op 14 december 1964 werd met een groot feest voor alle inwoners van Rosmalen 'De Kentering' geopend. Tijdens deze opening ontstond bij drie bekende Rosmalenaren: Bert van 't Schip, Huib Breuer en Kees de Graaf het idee om carnaval in Rosmalen te brengen. Een voorzichtig begin werd gemaakt door het organiseren van de kinderoptocht die in 1965 door Rosmalen trok. Door het succes en de

*De eerste Zandhazendurpse optocht
in de Dorpsstraat*

grote belangstelling was duidelijk dat Rosmalen rijp was voor carnaval.

In april 1965 had in 'De Kentering' een zogenaamde herkenningavond plaats. Het onderwerp van gesprek was de oprichting van een carnavalsvereniging. Gesteund door de positieve inbreng van de talrijke aanwezigen kwam er een nieuwe samenkomst in Café 'Juliana', waarvoor een aantal Rosmalenaren telefonisch of persoonlijk werden uitgenodigd. De leiding van deze avond lag bij de heren Piet van Creij als voorzitter en Huib Breuer.

Voorals Huib Breuer, een Limburger van geboorte en op dat ogenblik Prins Huib I van de Limburgse club 'Limburgia' in 's-Hertogenbosch, wist als geen ander hoe carnaval georganiseerd moest worden. Ook werden op deze avond de partners uitgenodigd ter kennismaking. Het werd een echte feestavond met als slot toezeggingen voor de oprichting van een complete Raad van Elf.

Ondertussen was er contact met Albert van Nuland voor de oprichting van een carnavalskapel. Deze start ging moeizaam maar na

*Prins Mart I in de Prinsenvagen
in de optocht van 1966. Tevens Jos de Letter en
J.E.S. v.d. Bergh, twee leden van de Raad van Elf*

enkele weken werden toch twaalf muzikanten van de Harmonie 'Sint Cecilia' bereid gevonden hieraan hun medewerking te geven.

Huub Quekel was één van de muzikanten en werkte overdag bij De Gruyter in 's-Hertogenbosch waar hij een tekenaar, de heer Jac. Feld (geboren 09-10-1939 in Obdam), kende die de overbekende tekeningetjes van de Zandhaas in allerlei vormen maakte. De aller-eerste tekeningen, waarvan een liggende zandhaas verscheen op de voorpagina van de 'Zandhazendurper' van 1969.

In augustus 1965 werd de eerste Raad van Elf samengesteld en ontstond ook de naam "Vrienden van het Rosmalens Carnaval".

Tijdens de 11 - 11 viering van november 1965 in 'De Kentering' werd de Raad van Elf officieel geïnstalleerd en vanaf die datum wordt Rosmalen tijdens carnaval omgedoopt tot Zandhazendurp.

Enthousiast werd Mart van Drunen onthuld als Zijne Doorluchtige Hoogheid Prins Mart dun Irste (1965 - 1972). Zijn adjudant werd Kees de Graaf. De Raad van Elf en tevens de bestuursleden waren de heren: P.v. Creij (voorzitter), J. v.d. Bergh (secretaris), H. Breuer (penningmeester), Th. Derksen, M. Heijmans, H.v. Helvoirt, A. Heijmans, L.v. Herpen, J. Coppens, Q v.d. Berg, J. de Letter, M. v.d. Oetelaar en A. Verstappen. Op 8 november 1968 kwam er een officieel bestuur. De heren P. v. Creij voorzitter, Th. Derksen, secretaris, A. Heijmans, penningmeester, leden: M. Heijmans en B. Pennings, waarna de oprichting van 'Vrienden van het Rosmalens Carnaval' notarieel werd vastgelegd.

Vooraf in die beginjaren was de organisatie een gigantische karwei. Dankzij Huib Breuer, "de grote kleine man", zoals Jos de Letter het zo treffend verwoorde in zijn speech bij het

tweentwintigjarig bestaan in 1987, was de grote organisator. Over Jos de Letter gesproken, hij werd in 1966 president van de

In het schrikkeljaar 1976 werd tijdens de optocht op zondag 29 februari de prinsenwagen spectaculair getrokken door de antieke stoomwals van Heijmans NV. Op de prinsenwagen prins Richard I en zijn adjudant Bart v.d. Ven. De stoomwals staat nog steeds voor het hoofdkantoor van Heijmans NV in Rosmalen.

Raad van Elf en presenteerde ook de programma's. Maar de titel: President lag blijkbaar wat gevoelig in Zandhazendurp en werd in 1967 veranderd in Ceremoniemeester dat Jos de Letter vijftien jaar met veel plezier gedaan heeft. In november 1981 droeg hij zijn taak over aan Henk van Beers.

Eigenlijk is er nog zo veel te vertellen. We zouden het moeten hebben over de eerste tamboer-maitre Gontje Voets en de Jambimmgirls, en de fijne relatie van onze toenmalige burgemeester Jan Molenaar met carnaval, de sublieme hofkapel, de dansmariekes, de jeugdraad, Hannus dun Heiboer, de club van 111. Ook dat is heemkunde.

Jan Hoofs

DE BEROEMDSTE BOOM VAN ROSMALEN

DE OUDSTE BOOM VAN DE GEMEENTE 'S-HERTOGENBOSCH

Najaar 2002 verscheen 'S-HERTOGENBOSCH ZELDZAAM GROEN' door Drs. Rob de Vrind. Hierin staat op pagina 59 een prachtige foto afgedrukt van 'onze' Tilia x vulgaris. Op pagina 60 zegt hij: "De twee oudste bomen van de gemeente 's-Hertogenbosch staan in Rosmalen". Hierbij doelt de heer Rob de Vrind op 'onze' linde op de terp in de Overlaet en de beuk in de Gele Hoeve aan de Driebergenlaan. Omringd met vraagtekens spreekt hij het vermoeden uit, dat beide bomen geplant zouden kunnen zijn omtrent het jaar 1750. Mogelijk dat mijn verhaal tot de conclusie zou kunnen leiden, dat onze terplinde temeer de titel van 'De alleroudste boom van de nieuwe gemeente 's-Hertogenbosch' mag dragen.

Omringd door de nieuwbouwwoningen van de Augustinessenborch staat op een terp aan de noordzijde van Rosmalens centrum de honderden jaren oude linde, onbetwist de oudste boom van Rosmalen.

De bekendste boom van oud-Rosmalen en nieuw-'s-Hertogenbosch staat op het restant van een 'motte' (kasteelheuvel). De motte van het 'Huis Altena' in het Land van Heusden en Altena en de Rosmalense kasteelterp zijn de enige overgebleven (niet afgegraven) motten binnen de grenzen van het huidige Noord-Brabant. Op oude kaarten (o.a. op de 'Caart Figuratief' van J.Camp uit 1785) is te zien dat de opmerkelijke verhoging in het landschap aanvankelijk veel groter van afmeting moet zijn geweest.

Mogelijk werd dit oorspronkelijk middeleeuwse kasteelterrein eind 14^e eeuw al gesticht. De oudst bekende naam van deze plek luidde 'Rodenborch' en was geruime tijd eigendom

van de familie Heijm. Bij oorkonde van 1 juli 1485 werd door bemiddeling van ridder Jan van Baexen (de latere Heer tot Rosmalen) het kasteelterrein (met woontoren?) in het bezit gesteld van de zusters Augustinessen. Het was deze Jan van Baexen die bepaalde dat de naam 'Rodenborch' diende te worden gewijzigd in 'Annenborch'. Het kasteel werd tot een klooster verbouwd en toegewijd aan Anna, de moeder van Maria.

In de vijftiger jaren van de afgelopen eeuw werden (in het kader van de ruilverkaveling) egalisatie-werkzaamheden uitgevoerd nabij de nog bestaande motte en zijn er vele muren aangetroffen en gesloopt. Diverse sporen van de oorspronkelijke bebouwing zijn toen eveneens verdwenen. In de zeventiger jaren werd een deel van het terrein (de heuvel met de linde) als wettelijk beschermd monument aangewezen. Uit archeologisch onderzoek in 1985 is gebleken dat het kasteelterrein eens uit drie omgrachte terreinen bestond: een voorburg, een hoofdburg en de nu nog zichtbare heuvel met de oeroude boom. De vorm en het ontbreken van kasteelresten op het meest zuidelijke terrein doet vermoeden dat op de plek van of nabij de lindeboom eens de oorspronkelijke hoofdburcht van het kasteel moet hebben gestaan, welke rond 1400 mogelijk uitgebreid werd met een voorburcht aan de noordzijde. Rond 1500 werden er aan de zuid- en westzijde vleugels aangebouwd toen het klooster al in gebruik was.

Na meerdere malen met oorlogsgeweld te zijn geconfronteerd (het was de tijd van de Tachtigjarige oorlog) moesten de zusters enkele malen vluchten. In 1582 vestigden zij zich definitief in 's-Hertogenbosch. Het goed 'Annenborch'

kwam vervolgens in het bezit van de Jezüeten. Toen na de vrede van Munster (1648) de calvinistische bezetters de katholieke geestelijken hun goederen ontnamen, zette het verval van het voormalig klooster zich verder in. In 1669 brandde het huis St. Annenborch af. Hetgeen was blijven staan werd verbouwd tot 'hoeve' (woonhuis met schuur en bakhuis). In 1689 werd deze betrokken door Jan de Leeuw, een vooraanstaande Rosmalenaar, die de hoeve ook als tapperij benutte. Nog geen eeuw later zou een andere bekende Rosmalenaar, Gijsbert van der Doelen, eigenaar van de Annenborch zijn.

Door de hoge ligging van de Annenborch vulde het terrein een belangrijke functie bij de vele overstromingen na dijkdoorbraken van de nabije Maas. Zo brachten bewoners van de Maaskant nog in 1712 hun paarden, vee en hooi al varende met schuiten naar de hoeve op de Annenborch. In 1778 werd een uitgebreid reglement opgesteld waarin werd verklaard, dat de eigenaar van de Annenborch het recht had om bij hoog water een veerpont te gebruiken "van den Annenberg op Gewande" voor ingezetenen en passagiers "daarover moettende passeeren met koetsen, wagens, chaise, karren en andere voitures".

Op 20 juli 1767 verbrijzelde zwaar noodweer het "huis, weleer een klooster, behalve de muren en enige zware balken daarop rustende", alsmede de schuren. Twee dikke popelieren werden toen omvergerukt en "alle andere bomen op deze berg staande waren beschadigd". En daarmee zijn we terug bij het begin van ons verhaal: de oudste boom van Rosmalen.

De boom op het archeologisch monument behoort zonder twijfel tot een van de bomen die de storm van 1767 heeft overleefd. De boom met de lindebladen; lindebladeren die ook voorkomen in het dorpswapen van Rosmalen onder de heraldische term 'Maaslands vierblad'. Waarom zou de beroemde Rosmalense boom niet geplant kunnen zijn toen Jan van Baexen op 25 oktober 1505 Heer tot Rosmalen werd? Waarom zou deze linde geen gerechts-

boom kunnen zijn, een plaats waar recht werd gesproken, voordat er van een kloosterstichting sprake zou zijn? De naam 'Rosmalen' is te herleiden tot de oer-woorden 'rausa' en 'malla', een 'gerechtsplaats in het riet'. Een plek op de overgang van zand naar klei, zou dat geen ideale plek kunnen zijn geweest om recht te spreken? In de Duitse plaats Kalkar aan de Rijn staat midden op een plein eveneens een lindeboom, waarvan de traditie wil dat deze in het begin van de 16^e eeuw als gerechtsboom is geplant. Die boom moet het echter in grootsheid overtuigend afleggen tegen de Rosmalense boom !

Deze foto maakte ik zo'n 30 jaar geleden vanuit de Polder van der Eigen in Rosmalen-Noord

Blijft tenslotte nog het verhaal van de Augustines Godefrida uit Rosmalen, die vanuit het raam van haar kloostercel zag hoe de kruin van de lindeboom op de heuvel zich opende. Op de plaats daarvan was opeens een groot helder licht. Dwars door dit licht heen kon Godefrida in de hemel kijken waar zij God zag op zijn troon met Maria naast Hem. Terwijl het Angelus klepte, zeeg Godefrida op haar knieën voor het venster neer. Zij schaamde zich voor God dat zij getwijfeld had en Hem om een teken had gevraagd. Misschien dat iemand binnen de gemeente 's-Hertogenbosch nog eens op het idee zal komen om nabij de boom een klein kapelletje te bouwen ter ere van Maria en haar moeder Anna !

Martien Veekens

HARRIE D'N BILDESTÛRMER

'Moete nou toch heure wè d'r mi Harrie van Bèrte gebeurd is,' riep ons Bèt, toen ze thuishwaamp van de mèrt. 'Daor kan de stèr bove de kèrststal nog nie tegen op!' Ik waar een en al oor, want Harrieje ken ik goewd. 't Is unnen heelen hèllen actieve mins die ge z'n dikke zeuventig jaor nie zódt geeve. Hij hi alt vur de klas gestaon. Z'n leste school waar de mulo in Oss, mar daor hittie nie veul mi geleeye. Hij fietste alle daag van Rósmòlle nor die school en nou fietst ie nog mì gemak 'n honderd kilemeeter per dag op z'n rensjees, mar dè dutie nie alle daag, want daor hittie ginnen ted vur.

Hij helt alle hùfkes van aauw minse in zen buurt bé en die van de kéénder ok nog dik. Hij schildert de pòrtjes, knipt de hegge en mèij 't gras. Hij haauwt zonnen èigen blomhofbé tot in de puntjes en hij hì unne moestuin um 'u' tege te zegge. Mar dè's bé lange nog nie alles wèttie duu. Harrie is unne heele sosjaale mins die ok nog vrijwilliger is en de aauw minse van hot nor haar réijt ès die hum bèlle. Hij is unne steunpilèir vur d'n heemkundekring en hij traint de pupille van 't voetbalelftal. En dan dutie ok nog veul vur de kerk. Daor is ie lid van de werkgroep vur de rouwverwerking.

'Diejen Harrie is zónnen hèlle; d'r is toch niks èrgs mì hum gebeurd?' vroeg ik 'n bietje ongerust.

'Nou, ge moet 's luistere. Hij waar pas nog in de weer in de Lambèrtuskerk. 't Waar zoo dè de werkgroepe van de kerk d'r èige dinne prizzenteere in dieje Rósmòllese Lambèrtus. Alle werkgroepe han daor van die standjes gemakt en Harrie ha ok zó'n kraom mee ingericht. Mar nou waar dè toch nie zó hèndig gegaon, want innen dwèrsbalk van de kap waar grif wè te groot. Durrum hattie de zaak nogal dicht tege de muur gezet, dan viel dè útsteekend

stuk nie zó op, mar nou kùmt 'r unne kleega rouwverwerker en die denkt die kraom wè nor vurre te schùive, zó dè d'r meer rùimte achter kùmt. Dus hij gif de zaak 'n zetje nor vurre en diejen útsteekenden dwèrslijger raak 't bild van Sint Anna's dè krèk achter de kraom op z'n voewtstuk òn de muur sti. En jawel 't groot houtere bild van Moeder Anna kùmt toch perdoes umblig! En krèk daoronder sti Harrie.

De beeldengroep van Mari als kind, samen met haar ouders Joachim en Anna is van hout en gemaakt door de Bossche beeldhouwer H. v.d. Geld (1838-1914). In 1872 begon hij een eigen atelier in Den Bosch. In de Lambertuskerk staan meerdere beelden van hem.

Die kreg dè gevaarte op zunne kanus. En ok al zit ie nog goewd in z'n haor, daor kan Harrieje kop toch nie tege. 'n Slagaderlijke bloeding en bewusteloos. Daor luttie. Gaauw d'n ambulans gebèld. Harrie is unnen tèije. Hij wit nerres niks mer af, mar kùmt toch wir overèind ùit de plas bloewd die d'r ondertusse al li. Harrie lupt op èige kracht nor de zieke wage en wordt mi loeiende sirenes en zwèijlichte nor 't ziekenhuis gebrocht in D'n Bosch. Hèrseschudding en twèilf hechtinge! En gelukkig is dè zwaor bild tege de zèijkant van zunne kop gevalle, want ès ie 't midden op z'n hèrses ha gehad, hattie 't veul kans nie mer nao kunne vertelle. Dè kan ie nou gelukkig nog wel, ok al hittie 'n lillijke opdonder gehad.' Ik waar grif onder d'n indruk van dè hil verhaal van de ons en zin: 'Wè

zal z'n Truus ongerust zen geweest!' 'Dè docht ik ok,' laachde ons Bèt, 'mar nou wordt 'r dur hum al laachend verteld dè alle vrouwe op hum valle, mar Truus, die 'm thuis verwelkomde mi 'ha diejen bildestürmer!', beweerde dè heuren Harrie toch wel vur 'n heel aauw vrouw gevalle waar. De pestoor ha ok veul meeleve getónd,' gonk de ons wijer, 'hij zin op 't èind dèttie bléij waar dè't bild bekant onbeschadigd waar gebleeve. D'r waar mar 'n kléin stukske af!' 'Mar in Rósmòlle wete ze nou toch ok wir dè ge mi Sint Anna's alt moet ùitkéijke,' zin ik veulbeteekenend. De ons keek arig.

Klaas van Bètte, alias Cor Swanenberg.

KWARTIERSTATEN VAN GETOGEN ROSMALENAREN

-10 -

Cor Swanenberg met echtgenote Nelleke de Laat

COR SWANENBERG

Cor Swanenberg (leraar Engels en Duits) is schrijver van vele boeken in en over het Brabants dialect. In 1997 kreeg hij de Ad de Laat-prijs voor zijn verdiensten op het gebied van Brabantse dialectpublicaties.

Samen met zijn zoon Jos (geboren in 1968 te Gemert) maakte hij het uitgebreide Meerijse woordenboek 'Eige grèij' Dit jaar verscheen van hun hand het boek 'Oost-Brabants', deel 7 in de serie 'Taal in stad en land' totstandgekomen op initiatief van Sdu Uitgevers en de Boekhandels Groep Nedeland (BGN).

De kwartierstaat van Cor toont overduidelijk de verbondenheid met zijn voorouders van vooral Nulandse en Rosmalense komaf.

Martien Veekens

16. Godefridus Swanenber * Rosmalen, 26-09-1789 + Rosmalen, 23-04-1873 zoon van Henricus Swanenber / Joanna J. Ruijs x Rosmalen, 10-03-1811	18. Johannes v. Scheijndel * Nuland, 29-08-1792 + Nuland, 09-01-1864 zoon van Joannis G. v Scheijndel / Dorothea L. Driessen x Nuland, 04-09-1825	20. Joannes van Lokven * Berlicum, 27-06-1806 + Rosmalen, 12-10-1891 zoon van Petrus van Lokven / Dorothea G. van der Bank x Rosmalen, 24-10-1830	22. Joannes Langenhuijsen * Berlicum, 03-11-1788 + Berlicum, 16-04-1864 zoon van Petrus H. van Langenhuijsen / Maria P. Tibos x Berlicum, 25-05-1821	24. Lambertus Heijmans * Rosmalen, 10-01-1801 + Rosmalen, 23-01-1879 zoon van Andries Heijmans / Johanna Th. v.d. Doelen x Rosmalen, 25-02-1827	26. Theodorus Hanegraaf * Rosmalen, 24-09-1814 + Rosmalen, 27-03-1890 zoon van Antonie Hanegraaf / Johanna Boerdonk x Rosmalen, 03-04-1846	28. Gerardus de Veer * Geffen, 18-08-1809 + Nuland, 28-12-1896 zoon van Wilhelmus G. de Veer / Maria Franc. Franssen x Nuland, 28-04-1833	30. Johannes v. Beekveld * Nuland, 07-10-1828 + Nuland, 30-09-1901 zoon van Gerardus v Beekveld / Theodora Verstappen x Dinther, 02-05-1856
17. Gertrudis v Grinsven * Rosmalen, 12-08-1786 + Rosmalen, 14-01-1825 dochter van Gerardus van Grinsven / Gertrudis v.d. Doelen	19. Theodora Maas * Nuland, 28-09-1802 + Nuland, 13-05-1873 dochter van Petrus Maas / Alegondis P. Boerdonck	21. Wilhelma van Heesch * Geffen, 13-06-1807 + Rosmalen, 14-11-1883 dochter van Willem Ger. Van Heesch / Nicolasina van Doorn	23. Elisabeth v Overbeek * Berlicum, 27-12-1794 + Berlicum, 18-11-1836 dochter van Henricus P. v Overbeek / Anna Maria Verhoeven	25. Johanna Gloudemans * Nuland, 04-03-1803 + Rosmalen, 10-01-1868 dochter van Theodorus A. Gloudemans / Petronilla van de Ven	27. Hermina AVR van Hagens * Nuland, 23-03-1822 + Nuland, 09-04-1856 dochter van Jan Willem FJ Van Hagens / Jacoba Elisab. Roda	29. Anna Maria van de Ven * Nuland, 10-05-1812 + Nuland, 10-08-1869 dochter van Gerardus van de Ven / Hendrika de Haas	31. Hendrika vd Heuvel * Dinther, 30-08-1823 + Nuland, 23-11-1874 dochter van Willem vd Heuvel / Johanna van Gerven
8. Gerardus Zwanenburg * Rosmalen, 11-03-1821 + Rosmalen, 20-05-1902 x Rosmalen	9. Adriana v Schijndel * Nuland, 07-03-1833 + Rosmalen, 08-05-1907 05-02-1863	10. Peter van Lokven * Rosmalen, 06-12-1834 + Rosmalen, 26-03-1921 x Berlicum	11. Anna Maria Langenhuijsen * Berlicum, 11-09-1829 + Rosmalen, 19-05-1897 23-04-1869	12. Antonie Heijmans * Rosmalen, 22-11-1836 + Rosmalen, 20-02-1908 x Nuland	13. Johanna M. Hanegraaf * Rosmalen, 23-03-1846 + Rosmalen, 01-10-1890 26-04-1869	14. Gerardus de Veer * Nuland, 23-02-1857 + Nuland, 21-03-1934 x Nuland	15. Theodora M. v Beekveld * Nuland, 24-08-1857 + Nuland, 21-03-1918 05-05-1882
4. Gerardus Swanenber * Rosmalen, 8 januari 1864 + Rosmalen, 5 maart 1934 x Rosmalen	5. Petronella van Lokven * Rosmalen, 1 april 1872 + Rosmalen, 3 september 1949 16 februari 1906		6. Cornelis Heijmans * Rosmalen, 15 juni 1876 + 's-H.bosch, 28 maart 1958 Nuland		7. Hendrika de Veer * Nuland, 29 juli 1883 + Rosmalen, 10 april 1927 3 januari 1908		
2. Petrus Swanenber (Piet Gurtjes) * Rosmalen, 21 juli 1907 + Rosmalen, 13 augustus 1980 x Rosmalen			3. Johanna Maria (Han) Heijmans * Rosmalen, 17 mei 1909 + Rosmalen, 1 september 1996 10 mei 1935				
1. Cornelis Petrus (Cor) Swanenber * Rosmalen, 27 februari 1942 (om 13.00 uur te B 51 = Vlietwijksestraat 35) Regiolectkundige met specialiteit Rosmalen, Nuland en Berlicum							

Martien Veekens / WOGH / november 2002

Inleiding

In november 1962 viel bij de Rosmalense gezinnen het reeds vertrouwde blaadje "De Molen" in de brievenbus als een heuse, echte krant. Veertig jaar "De Molen" dus als een krant. De moeite waard om even bij stil te staan. Het blad "De Molen" zelf is ouder.

De jaren vijftig....

In de vijftiger jaren van de vorige eeuw viel er met een bepaalde regelmaat reeds een "De Molen" als eenvoudig reclameblaadje van de Rosmalense middenstanders in de Rosmalense brievenbussen. De verschijningsdata hadden alles te maken met de katholieke Brabantse tradities van toen: Pasen, Hemelvaartsdag - wanneer de kinderen uit de eerste klas van de lagere scholen hun eerste H. Communie deden - , moederdag, sinterklaas, Kerstmis en Nieuwjaar. Rosmalen was toen voor nagenoeg 100% praktizerend katholiek. Volle kerken dus in Hintham, Maliskamp en Rosmalen-dorp, waar respectievelijk pastoor de Leijer, pastoor v.d. Biggelaar en pastoor van der Meijden als parochieherders de scepter zwaaiden over hun toen nog zeer volgzaam schapen.

"De Molen" van toen bestond nagenoeg geheel uit advertenties. Hier en daar werd wat Rosmalen-info meegegeven, info, die ons nu kan helpen bij het vaststellen van het jaar van uitgifte. Aan datering en/of nummering ontbreekt het immers nog al eens bij deze uitgaven. "De adverteerders en de samenstellers van De Molen wensen U bij deze een Zalig Kerstfeest en een Zalig en Voorspoedig 1960" leert ons, dat we met de uitgave van "De Molen" van december 1959 te maken hebben.

Grote promotors van dit Rosmalens blaadje waren: Arnold van de Graaf, eigenaar van het tricotagehuis op de hoek van de Dorpsstraat / Schoolstraat, Jan Coppens uit de Hoevestraat, bekend van "Coppenspassage" (nu "Molenhoekpassage"), bekend ook, omdat hij vele jaren raadslid en wethouder was in Rosmalen. Als middenstanders waren zij natuurlijk de grote drijfveren en direct belanghebbenden. Zij wisten zich gesteund door Jan Driessen, die toen op het adres Nieuwendijk 14 woonde en voor de nodige advertenties, administratie en verspreiding zorg droeg, waarbij hij gesteund werd door Henk Langenbach uit Hintham. Ook Gerard Heijmans uit de Stationsstraat, onderwijzer aan de jongensschool St. Joseph, wordt in een van de bladen als medewerker genoemd.

Deze vijf mensen, die aan de basis stonden van wat later "De Molen" als krant is geworden, zijn helaas niet meer onder ons. Jan Coppens, geboren te Rosmalen op 26 december 1917, overleed te Rosmalen op 3 februari 1987. Jan Driessen zag in Alphen en Riel het levenslicht op 2 juni 1917. Hij overleed te 's-Hertogenbosch op 26 augustus 1994 en werd begraven te Rosmalen. Arnold van de Graaf werd op 6 maart 1909 in Vlijmen in de wieg gelegd. Hij overleed te 's-Hertogenbosch op 26 februari 1988 en werd eveneens te Rosmalen begraven. Henk Langenbach werd geboren te Arnhem op 3 november 1905. Hij overleed te 's-Hertogenbosch op 29 oktober 1964 en hij werd begraven te Hintham. Gerard Heijmans, "in leven onderwijzer in Kruisstraat en Rosmalen; medeoprichter van De Annenborch te Rosmalen", overleed op 23 oktober 1988 op 75-jarige leeftijd.³⁶

³⁶ bidprentjesarchief en knipselarchief "Rosmalense mensen" van Henk de Werd.

“De lentezon heeft weer geschenen
 en kou en winter zijn verdwenen!
 Wij voelen ons weer fris en blij
 De feestdagen komen naderbij!
 Communie, Moederdag en Pinksteren
 Is iets wat men niet vergeten mag.
 Daar moet dan ook wat extra's wezen
 Maar hebt u De Molen goed gelezen
 Dan behoeft U niet elders te wezen!

*Koop in de vreemde niet,
 wat eigen dorp U biedt!!!!!!”*³⁷

Deze tekst biedt weinig of geen houvast. Dus ga je als amateur-historicus verder zoeken. Een advertentie van de schoenzaak van de weduwe H. v.d. Broek - van Pinxteren brengt uitkomst. Leen v.d. Broek - van Pinxteren begon deze schoenzaak in haar woonhuis op de Hondsborg nr. 13 na het overlijden van haar man Hein. Hein van den Broek werd geboren te Heesch op 13 september 1908 en hij overleed te Rosmalen op 21 oktober 1959. Deze editie van “De Molen” dateert derhalve waarschijnlijk van mei 1960.

Interessant is het te lezen, dat in “de schoenwinkel van Leen van Mie van Geurden”, zoals de Rosmalenaren toen spraken, “een grote sortering zomerschoenen voor dames vanaf f 9,90” werd aangeboden. Ook waren er “strandslippers, gymschoenen, herensandalen en herenschoenen vanaf f 19,90” te koop. En ... “voor uw communicantjes hebben wij leuke jongens- en meisjesschoenen”.³⁸

De Heemkundekring Rosmalen heeft nog enkele mooie exemplaren van dit aloude reclameblaadje “De Molen” in haar archief. Ze werden geschonken door de familie Coppens - van Griensven uit de Sportlaan.

³⁷ + ³⁸: “De Molen”, waarschijnlijk van mei 1960. Uit: “De Molen” 1956 - 1962.

“De Molen”, februari 1960

Ook zelf heb ik er een aantal van een wisse ondergang kunnen redden. Als een fraai ingebonden boekwerkje zitten ze nu in mijn eigen Rosmalen-archief. Harry Coppens uit de Stationsstraat probeerde aan de hand van de geschonken exemplaren aan de Heemkundekring Rosmalen te achterhalen, wanneer dit blaadje “De Molen” voor het eerst uitgekomen was. In het heemkundig periodiek “Rosmalla”, tweede jaargang, juni 1992 schrijft hij: “uitgaande van het 3 à 4 keer verschijnen zou het eerste nummer begin 1958 verschenen moeten zijn. De eerste paar jaar werd het stencilwerk verzorgd door Jan Coppens. Rond 1960 werd het drukwerk verzorgd door BIBLO in Den Bosch waar Hein van Hooft toendertijd directeur was.”³⁹

BIBLO gaf aan het blad een herkenbaar gezicht en gebruikte ook gekleurd papier. Het eerste nummer zou dus van 1958 kunnen zijn. Harry Coppens formuleerde het zeer voorzichtig. Het was gissen en dan kan men zich natuurlijk vergissen. Kort na die publicatie van Harry Coppens in Rosmalla ontdekte ik bij toeval een nog oudere uitgave van het reclameblaadje “De Molen” en wel op het kantoor van de huidige “De Molen”. Het bleek van 1 december 1956 te zijn en uit het inleidend woordje kunnen we opmaken, dat

³⁹ Rosmalla, tweede jaargang, juni 1992, pagina 18.

ook dit exemplaar niet het eerste was. “Kwam vroeger “de Molen” in een zeer eenvoudige vorm, thans is het blad meer uitgebreid. Ofschoon het geheel toch sober is gehouden, mogelijk kan er in de toekomst een “origineel” blad verschijnen, is er toch meer aantrekkelijkheid bereikt, door berichten en mededelingen op te nemen.”⁴⁰

Als reclameblaadje werd “De Molen” voor het laatst uitgebracht in april 1962.

Rosmalen veranderde.....

In 1955 nam Rosmalen afscheid van burgemeester von Heijden. Maar liefst 32 jaar lang, vanaf 1923, had hij aan het hoofd van onze gemeente gestaan. Hij maakte met het dorp de economische crisisjaren en de tweede wereldoorlog mee en werkte daarna hard aan de wederopbouw van zijn zwaar geteisterde gemeente. Hij werd opgevolgd door burgemeester Mazairac. Hij vergeleek Rosmalen met Vught. Twee dorpen, gelegen onder de rook van de hoofdstad. Voor hem was het onbegrijpelijk, dat Rosmalen t.o.v. Vught zo ver was achtergebleven. *“Het was, toen ik in 1955 hier kwam, voor mij een volkomen raadsel, dat Rosmalen ten opzichte van Vught als woongemeente zover was achtergebleven. Vanuit Rosmalen bestaat ook een prachtige verbinding met Den Bosch en er kan ook niet gezegd worden, dat de omgeving van Rosmalen niet mooi is.”*⁴¹

Werk aan de winkel, dus. Nieuwe uitbreidingsplannen werden ontwikkeld in 't Ven, de Krotmenhoek (de eerste pastoorstraten) en de Gele Hoeve. Dat gaf ruimte voor vele nieuwe inwoners. Het waren de eerste stappen op weg naar een forensen-gemeente: Werken in de stad en “buiten” wonen.

⁴⁰ “De Molen”, 1 december 1956. Uit “De Molen” 1956 - 1962.

Rosmalla, jrg. 2, nr. 3, september 1992, pag. 18.

⁴¹ “Rosmalen verwacht vandaag of morgen tienduizendste”. Brabants Dagblad, 9-11-1960.

In het Brabants Dagblad van 9 november 1960 werd de geboorte van de 10.000ste inwoner aangekondigd. Op 16 november 1960 konden de Rosmalenaren in dezelfde krant lezen:

*“De loeiende sirene van Rosmalens brandweer-wagen lokte gisterenmorgen de bevolking matineus uit de huizen: Een wit spandoek vermeldde het feestelijk nieuws: De tien-duizendste is geboren. Rosmalen is geen dorpje meer, maar behoort tot de middelgrote gemeenten”.*⁴²

Die 10.000^e was Johannes Adrianus Hubertus van Schijndel, zoon van Hubertus Johannes van Schijndel en Maria Johanna Theresia van den Heuvel.

“De Molen” verandert ook.....

Nieuwe inwoners. Dat biedt perspectieven voor de Rosmalense middenstand. Om de klanten te lokken was reclame noodzakelijk. Het reclameblaadje “De Molen” was daarvoor een geschikt instrument, maar.... dan was vernieuwing van dit blad beslist nodig. De koppen werden bij elkaar gestoken en ideeën uitgewisseld. “De Molen” zou een zelfstandige krant moeten worden, losgekoppeld dus van de belangengroep van de Rosmalense middenstand. En... de nieuwe krant moest selfsupporting zijn, kostendekkend dus. De uitgaven zouden derhalve volledig uit de opbrengsten van de advertenties bekostigd moeten worden.

Ook nu weer waren Jan Coppens en Arnold van de Graaf de kartrekkers. “De Molen” moest een echte krant voor Rosmalen gaan worden. De genoemde middenstanders beseften, dat zij die klus zelf niet konden klaren, al was het maar vanwege tijdgebrek. Zij zochten contact met Antoon Deckers, de echtgenoot van Gontje Timmermans, Gontje van Harrie de kleermaker, “van Harrie de

⁴² “Brandweersirene verwelkomde Rosmalens tienduizendste”. Brabants Dagblad, 16-11-1960.

snèjer". Antoon werd bereid gevonden als redacteur en leider van het vernieuwde blad "De Molen" aan te treden. Rond 27 oktober 1962 ontvingen de Rosmalense middenstanders het volgende schrijven in hun bus:

"Met onze circulaire van 23 oktober deelden wij u mede, dat het advertentieblad "De Molen" in een geheel nieuwe vorm voor de eerste maal omstreeks half november a.s. verschijnt. Met opzet werd dit tijdstip gekozen, omdat juist deze periode met het St. Nicolaas- en Kerstfeest in het verschieft, het meest geschikt is om werkelijk doeltreffende reclame te voeren. Wij men goed te doen U erop te wijzen, dat "De Molen"

a Maandelijks gaat verschijnen

b Een advertentie-prijsvraag bevat, waardoor uw advertentie wordt bekeken

c Lezenswaardig wordt (Dus niet uitsluitend advertenties)

d Een eigen plaats in de Rosmalense gezinnen gaat innemen.

Deze punten zullen U ervan overtuigen, dat het plaatsen van een advertentie in "de Molen" van groot zakelijk belang is. Een dezer dagen zal een van onze medewerkers zich met U in verbinding stellen, om U geheel vrijblijvend nadere inlichtingen te verstrekken en eventueel uw advertentie in ontvangst te nemen."⁴³

Ook mijn vader, bakker G. de Werd, werd door de nieuwe redactie van "De Molen" benaderd.

⁴³ Brief aan de ondernemers van Rosmalen, dd. 27 oktober 1962

November 1962:

Eerste editie van "De Molen", maandblad voor Rosmalen.....

Antoon Deckers de 1e redacteur-eigenaar.

Half november 1962 was het dan zo ver. De eerste editie van "De Molen", maandblad voor Rosmalen, viel bij 2000 Rosmalense gezinnen in de bus. Men was enthousiast over dit verrassende resultaat. "De Molen" was een echte krant geworden, die paste in het veranderende Rosmalen. Het blijft natuurlijk jammer, dat door de diverse wisselingen van eigendom, hierover later meer, geen archieven en exemplaren van "De Molen" uit de eerste jaren, de jaren '60 en '70 bewaard zijn gebleven op het kantoor van de redactie. Pas veel en veel later is men daar met het verzamelen en inbinden van jaargangen begonnen.

Zelf heb ik alle uit-gaven van "De Molen" bewaard. Ik realiseer me, dat deze collectie van 40 jaargangen een kostbaar stukje bezit is geworden. De Heemkundekring Rosmalen kreeg van de familie Coppens - van Griensven de eerste uitgaven van november en december 1962 geschonken. In het archief van de Heemkundekring Rosmalen zijn, mede dankzij An v.d. Donk - Langens en Toos v.d. Els - van Pinxteren, de ingebonden jaargangen vanaf 1984 aanwezig.

In het voorwoord van de eerste uitgave van november 1962 schrijft de redactie:
"Vooral in een tijd, dat zelfs de eertijds zo knusse en besloten dorpsgemeenschappen 'n zodanige groei vertonen, dat niet iedereen iedereen meer kent is reclame meer dan ooit geboden. In een kleine gemeenschap, die van oudsher op elkaar is ingesteld, is reclame voor de eenmaal gevestigd zakenlui misschien niet zo belangrijk te achten, de klanten weten immers toch wel, waarvoor zij bij de winkeliers terecht kunnen. Wanneer echter - wat nu in Rosmalen en vele andere gemeenten die onder de rook van de grote stad zijn gelegen -

geschiedt, de vanouds bestaande beslotenheid wordt doorbroken en vele "vreemden" zich komen vestigen, dan is het zowel voor de nieuwkomers als voor de winkeliers van belang, dat bekend is wat de plaatselijke middenstand te bieden heeft. Hiermede is met een paar woorden geschetst, wat met deze gewijzigde uitgave van "De Molen" op de eerste plaats wordt beoogd..... De opzet is om in 't vervolg wat meer te bieden. Het hoofddoel is en blijft uiteraard de plaatselijke zakenlui gelegenheid te geven tot het maken van reclame en aldus U, lezers, bekend te maken met wat zij U te bieden hebben. Daarnaast zal er naar worden gestreefd telkens een of meer artikelen over onderwerpen van uiteenlopende aard op te nemen, die het blad een aantrekkelijk aanzien zullen geven".

De redactie sprak de hoop uit, "dat de nieuwe uitgave inderdaad in een behoefte zal voorzien, een graag geziene gast wordt in ieder huisgezin en zij een bijdrage mogen leveren tot het nader tot elkaar brengen van de oude kern en de nieuwe ingezetenen."

Het is natuurlijk interessant die advertenties uit die eerste "De Molen" van november 1962 opnieuw te lezen, zeker ook, omdat veel van deze middenstanders reeds lang uit ons dorp zijn verdwenen. Smederij fa. Gebr. Aarts uit de Stationsstraat ging prat op een spoedige afwerking van uw opdrachten. Jos Langens uit de Weidestraat vestigde de aandacht op 5 december, strooitijd voor de wereldberoemde compost. U slaagde zeker bij woninginrichting W. v.d. Plas aan de Graafsebaan 95. Kolen en huisbrandolie kon je krijgen bij Th. van Deursen. Voor chemisch reinigen, verven, persen, onzichtbaar stoppen en plisseren moest je naar Pico Bello, A. van Balkum. Voor al uw huishoudelijke artikelen kon u het beste terecht bij Th. Coppens, Oude Baan 8B. Bij Coppens in de Hoevestraat was het mogelijk een diepvries-

loket te huren in hun kluis, want... diepvriezen was gemakkelijk.

"Alle aannemers klagen. Al het nieuwe hout trekt krom. Maar daar heb je geen last van als je het koopt bij Driek Blom." Driek Blom zat met zijn slopersbedrijf aan de Nonnenpad, later van Meeuwenstraat. Zijn woning en zijn bedrijf zijn van de Rosmalense aardbodem verdwenen, zoals er trouwens zo veel verdwenen is.

Bij Jan van Creij in de Dorpsstraat werden centrifuges afgeleverd voor slechts f 114,-. Brood- en banketzaak Cees van Rosmalen adverteerde met speculaaspoppen voor f 0,60. Jos Geerts was de speciaalzaak in rookartikelen. *"Kopen bij de Spar is sparen bij de koop"*, was de leuze van Piet van Creij en Rien Kappen.

Voor groenten en fruit moest je naar de winkel van de weduwe Th. Beekmans in de Dorpsstraat. Hier zit nu Annie Klerks.

"Komt u door de von Heijdenlaan? Wip dan eens bij café J. van Zoggel aan." Ook dit café werd gesloopt. Weg dus!

Complete nieuwe rijwielen waren voor slechts f 132,50 te koop bij Jan de Laat in de Dorpsstraat. Jan van Hassel nam deze zaak van zijn oom over.

Het adres waar u ook slaagde was Truus Kerkhof, Venstraat 30.

Stelde u prijs op kwaliteit?, dan werd u geadviseerd naar L. van Zuijlen op de Kruisstraat te gaan, want daar lagen, volgens de advertentie, de beste produkten. Helaas, het pand van Van Zuijlen brandde af.

Van de Zande's coiffures zat in de Nicolaas Beetsstraat.

Voor slechts f 2,90 per maand kon je bij Max van Herpen een moderne keukengeiser huren. Jamin was toen nog bij Th. Brioul - van Lijssel in de Venstraat.

G. v.d. Berg bleek het aangewezen adres voor brandstoffen.

Has Spierings had zijn manufacturenzaak verplaatst van de Molenhoek naar de Dorpsstraat. Hier vindt men nu de Likkepot. Has had damespullover en herenhandschoenen in de aanbieding, respectievelijk voor f 12,95 en f 6,95.

Toon Dielissen maakte reclame voor zijn touringcar- en automobielbedrijf.

Kapper Gloudemans, Stroucken in Hintham, Schellings aan de Graafsebaan.... Ze lieten allen van zich horen.

Van maandblad naar weekblad.....

Die eerste uitgave was een schot in de roos en Antoon Deckers kon dus met een gerust hart verder gaan. Hij werd daarbij geassisteerd door Jan Driessen, die per 1 januari 1963 overigens dit werk neerlegde. Je kunt natuurlijk niet in je eentje een krant runnen, zeker als dat in je vrije tijd moet gebeuren. Antoon Deckers was ambtenaar op het gemeentehuis, secretaris bij voetbalvereniging OJC, lid van de gemeenteraad, correspondent voor het Brabants Dagblad, lid van het Oranjecomité, lid van het Wielercomité en ga zo maar door. Kortom een druk bezet baasje. Daar kwam dan ook nog "De Molen" bij.

Vanaf maart 1964 zien we hem werk uit handen geven. Voor advertenties werd men verwezen naar Dorpsstraat 46, naast de toenmalige winkel van de weduwe Beekmans, voorheen Marinus v.d. Wijst, Dorpsstraat 44. Op 46 woonde toen A. v.d. Wijs⁴⁴. De administratie kwam in handen van A. Hoedjes, wonende te Hintham 7. Antoon Deckers bleef er voor de redactie. Vanaf 14 februari 1967 nam Fons van Baest uit de Nieuwstraat 16 de zorg voor de advertenties over.

Rosmalen groeide en groeide en we zien ook de oplagen van "De Molen" steeds groter

---

⁴⁴ Vademecum, Rosmalen 1963

worden. Van 2000 in 1962 naar 2250 in 1963, naar 2500 in 1964, naar 2750 in 1965, naar 3000 en 3100 in 1966, naar 3250 in 1967.

In 1965 wordt "De Molen" om de veertien dagen uitgebracht. *"Gezien de belangstelling waarin "De Molen" zich bij de lezers mag verheugen, zijn wij voornemens om op korte termijn dit blad iedere 14 dagen te laten verschijnen. Mede hierdoor zullen wij in staat zijn u actueler nieuws te brengen."*⁴⁵

Op 8 november 1965 verandert het woord "maandblad" in "Nieuws- en advertentieblad voor Rosmalen." Vanaf 13 september 1966 geeft men aan, dat "de Molen" een weekblad gaat worden. Na 27 september 1966 verschijnt "De Molen" voortaan wekelijks. "De Molen", weekblad voor Rosmalen en omgeving lezen we vanaf 1 november 1967. Die verandering liep dus iets achter de feiten aan.

Vanaf april 1967 wordt ook voortaan de jaargang vermeld. "Vierde jaargang" kunnen we lezen. Helaas, ging de redactie hier in de fout. In 1967 was men immers reeds bezig met jaargang 5. Ook later werden er door de wisseling van de wacht fouten in de jaargangtelling gemaakt. Enkele jaren gelden heeft de redactie, op mijn verzoek, de zaak weer rechtgetrokken.

De advertenties moesten afgewisseld worden met info over Rosmalen. Verenigingen werden opgeroepen daaraan mee te werken. Het gemeentehuis verstrekke gegevens over de geboorten, huwelijken en het overlijden uit de burgerlijke stand. Wim v.d. Westerlaken, priester en geboren in Rosmalen, later pastoor in Boerdonk, kwam met historische verhalen over zijn geboortedorp. Na jaren in de archieven gezocht te hebben naar de geschiedenis van Rosmalen begon ik in juli 1963 daarover te publiceren. In "De Molen" natuurlijk.

---

⁴⁵ "De Molen", maandblad voor Rosmalen, september 1965.

In 1967 was de Rosmalense harmonie St. Cecilia aan nieuwe uniformen toe. "De Molen" startte de actie: "Steek ze in het nieuw" en doneerde zelf meteen f 250,-. Met grote regelmaat werd verslag gedaan van de stand van zaken. Zo gaf het gemeentebestuur f 100,-, de directie van Coudewater f 100,-, de NV v/h L. van Druenen f 250,- en werd er tijdens een collectie, gehouden tijdens het optreden van "De Boertjes van Buuten" in 'De Kentering' f 225,- opgehaald. De 15.000ste inwoner gaf f 25,-. De laatste totaalstand verscheen in "De Molen" van 15 december 1968: f 9.441,40. Een flink bedrag voor die tijd.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1966 was het vooral de lijst van Theo Heijmans, die van onze Rosmalense krant driftig gebruik maken. Sedert 1962 zaten ook de Partij van de Vernieuwing (Stienstra) en de Partij voor Iedereen (Theo v.d. Valk) in de raad. In 1966 proefde je duidelijk dat er iets wrong tussen de oude partijen (Steven Tibosch, Piet Huijsmans, Theo Heijmans, Toon van Osch, Hendrik v.d. Biezen, enz.) en de Partij voor Iedereen. De "Open brief aan Theo v.d. Valk" in De Molen van 24 mei 1966 was daar het sprekende voorbeeld van. Die brief was toen het gesprek van de dag!

Extra editie...

Het nieuws, zeker dat van de gemeenteraadsverkiezingen, moest actueel zijn. Daarom verscheen er op 2 juni 1966 een extra editie van "De Molen" met de uitslag. Ook op 25 juni 1968 kwam "De Molen" met een extra uitgave op de markt. Dit naar aanleiding van de geboorte van Mascha v.d. Krabben, de 15000ste inwoner van Rosmalen. Op 25 april 1967 verscheen "De Molen" voor het eerst in een oranje jasje, dit natuurlijk in verband met Koninginnedag. Ook in de daaropvolgende jaren werd die "traditie" voortgezet.

1969: Jan van den Bergh, de tweede redacteur-eigenaar

Ruim 7 jaar heeft Antoon Deckers leiding gegeven aan "zijn" krant "De Molen". In 1969 ging "De Molen", al dan niet verrassend, over naar het adres Bredestraat 26, naar Jan v.d. Bergh dus. Jan (J.E.S.) v.d. Bergh was een nieuwkomer in Rosmalen en lid van de gemeenteraad. Antoon Deckers overleed, totaal onverwacht en veel te jong in 1975. In "De Molen" van 19 februari 1975 werd een "in memoriam" aan hem gewijd.

Dat Jan van den Bergh de leiding over de krant had werd al gauw duidelijk. Advertenties, administratie en redactie kwamen naar zijn adres. De medewerkers bleven echter, althans dat concludeer ik uit het overlijdensbericht van A. Hoedjes in "De Molen" van 1 mei 1974: *"Met grote verslagenheid namen wij kennis van het overlijden van onze goede vriend en medewerker Adrianus Gerardus Hubertus Hoedjes"*. Dit bericht werd ondertekend door J.E.S. van den Bergh, namens alle medewerkers van het weekblad "De Molen".

Direct na zijn aantreden liet Jan van den Bergh zijn krant "De Molen" ook in Nuland verspreiden. Dat gebeurde vanaf oktober 1969. Hij gokte daarmee op inkomsten uit Nulandse advertenties, maar het was natuurlijk ook interessant voor de Rosmalense middenstand.

Jan van den Bergh had een vlotte pen van schrijven. Hij introduceerde de rubriek "In kort bestek", waarmee de lezers voor het eerst op 24-9-1969 konden kennis maken. Er werden hier en daar flinke speldenprikken gegeven, die soms ook politiek getint waren. Er werd uitgekeken naar deze rubriek, waarover door de een gegniffeld werd, waaraan de ander zich stoorde.

Veel Rosmalenaren vonden dat "De Molen" een politieke krant was geworden van een

bepaalde kleur. Jan v.d. Bergh ontkende dat ten stelligste. *“Deze week werd het verwijt gehoord, dat “De Molen” een politiek blad zou zijn. Dit spijt ons, te meer daar nergens te ontdekken valt op welke wijze die politiek bedreven wordt. We streven ernaar objectieve berichtgeving te verzorgen, zonder daarbij meer aandacht te schenken aan de ene groepering boven de andere. Mocht er behoefte bestaan het tegendeel te bewijzen, dan bieden we u heel graag plaatsruimte.”*⁴⁶

Weliswaar kwamen er geen schriftelijke reacties, de schijn was er in ieder geval. Die werd nog aangewakkerd door het feit, dat op 18 februari 1970 - het jaar van de gemeenteraads-verkiezingen - door de kortbestekker, lees Jan v.d. Bergh, werd aangekondigd dat *“met het oog op de in juni te houden verkiezingen voor de gemeenteraad een onpartijdig adviesbureau en organisatiebureau werkt aan een overzicht: Hoeveel raads- en commissievergaderingen hebben de leden bijgewoond. Hoeveel regels zijn er per raadslid gesproken.”*

Op 25 mei 1970 kwam de uitslag. Op de voorpagina en met Jan v.d. Bergh van de D.V.P., de Democratische Volkspartij, als de grote winnaar! De naam van dat adviesbureau? “De Molen” van toen zweeg daarover in alle talen. Tegelijk zien we in “De Molen” de naam van een nieuwe medewerker, o.a. voor de raadsverslagen: Jacques de Waal, leraar aan de Sparrenburgmavo en.... kandidaat op de D.V.P.-lijst van Jan v.d. Bergh. Natuurlijk wemelde het in de jaargang 1970 van DVP-advertenties en reclame. De andere partijen vielen daarbij in het niet. Jan van den Bergh, die voor het eerst met een eigen partij deelnam aan de verkiezingen (hij zat eerder al in de raad voor de lijst van Th. Heijmans), won twee zetels. Samen met de Partij voor Iedereen van Theo v.d. Valk en de lijst van de werknemers

⁴⁶ “De Molen”, 22 oktober 1969

treedt de D.V.P. van Van den Bergh toe tot het college van B.en W. Rosmalen was toen aan een derde wethouder toe. Jan van den Bergh werd dat, al moest hij wel wachten op de provinciale toestemming, die in december 1970 kwam.

Vanaf het moment, dat Jan v.d. Bergh aantrad als wethouder verdween de rubriek “in kort bestek”. Op 22 december 1970 liet hij als zodanig voor het laatst van zich horen. In oktober 1971 verschijnt “in kort bestek” opnieuw, echter veel milder van toon, omdat de politieke angel eruit was. Ik vraag me zelfs af of Van den Bergh zelf de schrijver hiervan was.⁴⁷

Men moet Jan van den Bergh nageven, dat hij, zeker in zijn beginperiode, er alles aan gedaan heeft om van “De Molen” een Rosmalense kwaliteitskrant te maken. Hij bouwde voort op de goede basis, die Antoon Deckers gelegd had. Naast Jacques de Waal, waarover ik eerder al sprak, introduceerde hij Henriëtte Kegge als nieuwe medewerkster. In de rubriek “Van eigen bodem” schreef zij lezenswaardige stukjes over dorpsgenoten of een dorpsgebeuren. Jan Wijns, Henk van Lijssel, Jan Verhoeven, Jan van Haren, Piet Daamen, molenaar G. Peters, Marinus van Berne, Piet van Hirtum, Thee van Pinxteren, pater Minkels, mevrouw Molenaar, Sjaan van Grinsven enz. enz. passeren de revue. Tot op de dag van vandaag nog steeds de moeite van het lezen waard.

Nieuw was ook “De Rijkspolitie tot Uw dienst”, voor het eerst verschenen in “De Molen” van 24 november 1971. Adjudant van den Berg klom daarvoor wekelijks in de pen. Wanneer hij in 1976 afscheid neemt betekent dat tevens het einde van deze rubriek. *“Gedurende vijf jaren heeft hij de inwoners*

⁴⁷ Toegevoegde noot door Martien Veekens: “Henk heeft het goed aangevoeld. Die schrijver was ik!”

van Rosmalen en Nuland vergast en verrast op een heerlijk stuk politieromantiek in zijn rubriek "De Rijkspolitie tot Uw Dienst", die hij in "De Molen" verzorgde en het met plezier deed, omdat hij op die manier kon praten met mensen die hij eigenlijk nooit persoonlijk ontmoette. Zijn taal was daarbij zo helder dat iedereen hem verstond en ook meteen wist wat hij met een bepaalde zinswending voorhad.... Ruim 200 afleveringen heeft hij daarvan verzorgd. Wat zullen de inwoners die rubriek missen." ⁴⁸

In plaats van de traditionele parochieblaadjes van de Annaparochie en de parochie van de H. Willibrord (Hintham-Zuid) werd in Hintham een nieuw wijkblad uitgebracht, de zogenaamde Hin-Tam-Tam. "Dit wijkblad zal iedere 14 dagen als bijlage van het weekblad "De Molen" verschijnen", aldus "De Molen" van 3 november 1971. Helaas hebben we slechts enkele keren mogen genieten van die Hin-Tam-Tam. Er was te veel Hinthams verzet, getuige de diverse ingezonden stukken.

Ook de wijkraden wist Jan van den Bergh aan zijn krant "De Molen" te binden. Vanaf 1974 lezen we met grote regelmaat verslagen van het werk van de wijkraad Hintham, de wijkraad 't Ven en de wijkraad Kom en Hondenberg.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1974 is de D.V.P van Jan van den Bergh andermaal de toonzetter in "De Molen". "Zeg maar Yes tegen J.E.S." is zijn nieuwe slogan. Van den Bergh veroverd opnieuw twee zetels en blijft voor een tweede termijn als wethouder aan.

In deze periode loopt Van den Bergh vast, in zijn werk en op privé-terrein. Op 21 december 1977 plaatst de gemeente Rosmalen een

bericht in "De Molen": "In verband met ziekte van wethouder J.E.S. van den Bergh zal zijn spreekuur, dinsdags van 10.00 uur tot 12.00 uur, voorlopig komen te vervallen". Uit een advertentie van de gemeente Rosmalen blijkt, dat Van den Bergh op 10 januari 1978 zijn spreekuur als wethouder weer hervat heeft.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1978 komen we Jan v.d. Bergh en zijn partij niet meer tegen. Na de echtscheiding gaat "De Molen" over naar zijn echtgenote Mieke v.d. Bergh - Greep, die op het adres Bredestraat 26 blijft wonen. Jan verhuist naar elders binnen de gemeente. Hij overlijdt onverwacht in 1982. "In zijn woning in de Rosmalense wijk Sparrenburg is gisteravond het stoffelijk overschot aangetroffen van de Rosmalense oud-wethouder J.E.S. v.d. Bergh. Volgens een verklaring van de rijkspolitie moet de oud-wethouder, al geruime tijd voordat hij levenloos is gevonden, een natuurlijke dood zijn gestorven", aldus het Brabants Dagblad⁴⁹. Jan van den Bergh mocht slechts 49 jaar oud worden.

Jan van den Bergh,
redacteur van "De Molen" van 1969 t/m 1977,
wethouder van Rosmalen van 1970 t/m 1978.

⁴⁸ "De Molen", 28 juli 1976

⁴⁹ "Brabants Dagblad", 9 juni 1982

Oktober 1977: Mieke v.d. Bergh - Greep, de 3e redacteur-eigenaar van "De Molen"

Opvallend is, dat bij het aantreden van Mieke v.d. Bergh de verzorger van de acquisitie weer vermeld wordt. "Advertenties-acquisitie: A. van Baest, Nieuwstraat 16, Rosmalen", lezen we op 10 januari 1978 voor het eerst en vanaf 15 februari 1978 permanent in "De Molen".

Mieke van den Bergh gaat voortvarend te werk. Ze gaat het veld in, "d'n boer op" dus, maakt verslagjes van allerlei bijeenkomsten en opent haar krant ook voor jubilea, van zilver tot en met diamant. Zij geeft daarbij opdrachten voor een mooie foto aan A. Stijntjes en Hans Groenier, die het fotograferen voor "De Molen" later zelfs helemaal overneemt. In 1983 komt ook de naam van Wil Smulders voor als leverancier van foto's. "De Molen" stijgt daardoor in aanzien met als gevolg, dat er nog meer info komt. Een spiraal naar boven dus!

Op 2 januari 1980 start zij een nieuwe rubriek: Een dorpsgenoot aan het woord. *"In deze rubriek kunnen mensen uit Rosmalen en Nuland hun ideeën kwijt over situaties en gebeurtenissen. De rubriek lijkt op de reeds bestaande "Het woord is aan...", met het vignet van een hamer, waar wat zwaarwichtiger zaken aan de kaak worden gesteld. De nieuwe rubriek is echter bedoeld om op lichtvoetiger wijze dingen (van alle dag) naar voren te halen."*

De spits werd afgebeten door Gerrit Mol, die op een humoristische wijze de najaarsaktie van de winkeliers in de Kom en Molenhoek op de korrel neemt.⁵⁰ De naam van schoolmeester Gerrit Mol zien we in 1980 nog heel vaak in deze rubriek.

---

⁵⁰ "De Molen", 2 januari 1980.

Nieuw is ook "Aktiviteiten in Rosmalen, Nuland en omgeving in de komende week", die je vanaf 1980 met grote regelmaat terugvindt. Vanaf 18 juni 1980 kan men ook het een en ander lezen over de raadsvergaderingen.

Opvallend is ook, dat de gemeente Rosmalen steeds meer publicaties doet in "De Molen". Op 27 augustus 1980 komt voor het eerst een "gemeentejournaal" in "De Molen".

"Zo zal voortaan elke week "De Molen" eruit zien: een extra pagina (of gedeelte) met informatie vanuit het gemeentehuis naar onze inwoners.... Onze coördinator, de gemeentelijke voorlichter, de heer Tijn Coppes, zal in overleg met de verschillende gemeentelijke diensten elke week voor elk wat wils brengen. Dat past in onze filosofie, dat het gemeentelijk doen en laten open en inzichtelijk behoort te zijn, dat u moet weten, waar wij mee bezig zijn, dat wij u tijdig op de hoogte brengen van bepaalde plannen in uw wijk.... Openheid en openbaarheid zijn zaken, die wij o.m. via dit gemeentejournaal daadwerkelijk in de praktijk kunnen en ook zullen brengen", aldus burgemeester Don Burgers in het voorwoord van deze eerste publicatie. Tijn Coppes heeft zich uitstekend van zijn taak gekweten tot 1 januari 1996 toen Rosmalen en 's-Hertogenbosch werden samengevoegd. Rosmalen en natuurlijk ook "de Molen" voeren er wel bij. Kort na de samenvoeging waren de gemeentelijke publicaties alleen nog maar in "De Bossche Omroep op zondag" te lezen. De Rosmalenaren misten ze in hun eigen krant "de Molen". Dat werd als zeer pijnlijk ervaren en kreeg dan ook weinig waardering.

Vanaf 15 september 1982 verschijnt de rubriek: "Rosmalense politieberichten", die alom waardering oogst. Wanneer Mieke van den Bergh in 1985 wegens een ongeneeslijke ziekte afscheid moet nemen van haar eigen krant schrijft ze: *"Na ruim acht jaar met veel plezier het weekblad "De Molen" te hebben*

uitgegeven, heb ik besloten om de exploitatie hiervan met ingang van 1 augustus a.s. over te dragen aan de heer Grasso..... Toen ik in 1977 "De Molen" overnam vond ik dat het blad op een aantal punten moest veranderen zodat het voor de lezers en adverteerders nog aantrekkelijker werd. Op de eerste plaats kreeg het verenigingsleven veel meer kans haar activiteiten naar buiten te brengen. Ook aan nieuws vanuit het gemeentehuis werd ruime aandacht besteed. Later resulteerde dit in een wekelijkse publicatie van het Gemeentejournaal, wat de goede communicatie tussen het gemeentebestuur en de Rosmalense bevolking ten goede kwam..... Plaatsing van meer foto's bij de artikelen en zoveel mogelijk aktueel nieuws zijn twee andere facetten die "De Molen" een levendiger aanzien hebben gegeven." ⁵¹

Legde Antoon Deckers de goede basis voor "De Molen" en wist Jan van den Bergh de krant te verbeteren, kwalitatief en kwantitatief... Mieke van den Bergh maakte van "De Molen" een volwassen Rosmalense krant, die niet meer weg te denken viel. Zij wist zich daarbij gesteund door drukkerij Grasso uit Vught, die al vanaf de start in 1962 als drukker werkzaam was, door Fons van Baest met zijn werk voor advertenties en acquisitie, door fotograaf Hans Groenier, door Harry van den Bergh, zoon van Mieke, door Marianne van den Bergh, dochter van Mieke, die als "Irene" tekende voor de kinderrubriek, door Loek Hoogervorst en door W. van Breugel, die belast was met de bezorging.

Mieke van den Bergh overleed reeds op 21 september 1985. In "De Molen" van 25 september 1985 wordt een "in memoriam" uitgesproken:

"Na een langdurig ziekbed is afgelopen zaterdag Mieke van den Bergh overleden..... Tot voor kort was zij de drijvende kracht achter weekblad "De Molen".

Mieke van den Bergh is 46 jaar geworden en naar menselijke normen vroeg gestorven. Ze heeft in dat korte leven echter ruimschoots haar deel gehad aan menselijk leed, zowel in haar allernaaste omgeving als voor wat betreft haarzelf in de haar teisterende ziekte."

Inderdaad, het leed is haar niet bespaard gebleven. Na haar scheiding, en ook die gaat natuurlijk niet in je koude kleren zitten, verloor zij in 1981 haar zoon Gert-Jan als gevolg van een tragisch ongeval ⁵². In 1982 stierf zeer onverwacht haar ex-man Jan van den Bergh op 49 jarige leeftijd. In 1985 openbaarde zich bij haar een ongeneeslijke ziekte, waaraan ze op slechts 46-jarige leeftijd overleed.

⁵¹ "De Molen", 31 juli 1985

⁵² Bidprentjesarchief van Henk de Werd

1 augustus 1985 tot heden: Drukkerij A. Grasso de vierde eigenaar.....

A. Grasso uit Vught, die reeds vanaf de start van "De Molen" in 1962 als drukker zijn werk deed nam "De Molen" van Mieke van den Bergh over.

Hij stelde direct een hoofd exploitatie aan in de persoon van Gerard van Eekelen. Fons van Baest bleef op zijn post als acquisiteur. Mevrouw Gonny Groenier werd redactie-medewerkster, echter voor slechts korte tijd. Op 9 oktober 1985 werd zij reeds opgevolgd door Loek Hoogervorst.

Naar de naam van de fotograaf bleef het gissen. Pas bij de opening van het nieuwe kantoor van "De Molen" in 1989 wordt vermeld, dat Martien van Engelen als fotograaf aan "de Molen" verbonden is. Nagenoeg tot aan zijn overlijden was hij als zodanig actief. Martien overleed in 2001. In "De Molen" van 19 mei 2001 wordt een "in memoriam" geplaatst. *"Enkele weken geleden ontvingen wij het droevige bericht, dat Martien van Engelen was overleden... Martien van Engelen was vele jaren freelance fotograaf voor weekblad "de Molen" en heeft als zodanig vele plaatjes geschoten voor ons blad. De eerste jaren in de zwart/wit foto-tijd ontwikkelde Martien deze zelf in zijn donkere kamer. De foto's later bij de verandering van de druktechnieken in kleur werden keurig door hem aangeleverd. Martien wist op zijn geheel eigen manier altijd te zorgen dat wij wel een passende foto bij onze artikelen konden plaatsen en we hebben ook veelvuldig gebruik gemaakt van zijn archief met foto's voor "De Molen".*

Vanaf 14 augustus 1985 wordt het redactie- en correspondentieadres: Postbus 224, 5240 AE in Rosmalen.

De nieuwe eigenaar en het hoofd exploitatie gingen voortvarend te werk. Zo werd de

triathlonkrant 1986 in zijn geheel in "De Molen" opgenomen. Hetzelfde gebeurde met de "Kom-krant" van dat jaar.

Een nieuw uiterlijk voor "De Molen"...

Op 3 september 1986 ondergaat "De Molen" een uiterlijke verandering. "Zoals U kunt zien heeft weekblad "De Molen" een verandering ondergaan. Allereerst natuurlijk de steunkleur die voortaan iedere week terug zal komen. Ook de kop van de krant heeft een wat moderner opmaak. Zo is de tekening van de molen vervangen door een tekening (4 wieken. Henk de Werd), die wat meer van deze tijd is. Ook de tekstkolommen hebben een andere breedte gekregen."⁵³

In 1990 vindt andermaal een verandering plaats. "Bij alle goede voornemens bij de start van het nieuwe jaar hebben wij ook gemeend om met de eerste uitgave van 1990 het aanzien van ons weekblad te verfraaien."⁵⁴ Zo werd het formaat vergroot en kwam er op de voorpagina een inhoudsopgave. Dat was hard nodig, omdat "De Molen" in die tijd wekelijks met 20 of meer pagina's uitkwam.

In "De Molen" van 26 juli 1995 werd andermaal een aangepaste lay-out aangekondigd. *"Veranderingen in onze samenleving - een nieuwe mode, een nieuwe trend, veranderende werkmethode en een nieuw design hebben de redactie van weekblad "De Molen" doen besluiten de huisstijl van 't blad aan te passen".*

De redactie had geprobeerd de herkenbaarheid voor de lezer te behouden en te verbeteren. Zo bleef de rode steunkleur. In plaats van de vier molenwieken kreeg het blad zijn molentje terug, weliswaar in een moderne gestyleerde vorm. Met deze aanpassingen hoopte men de hoge leesdichtheid te kunnen behouden,

⁵³ "De Molen", 3 september 1986

⁵⁴ "De Molen", 4 januari 1990

“want wat de uitslag van het herindelingsplan ook mag zijn, “de Molen” blijft wekelijks voor u “draaien”.

De verandering ging per 2 augustus 1995 in.

Driek van Grette reageerde op deze nieuwe opmaak met een artikel getiteld: ‘n nêj jèske. *“Ons Meulekrèntje hi, es ik me nie v’rgis, z’n vierde nêj jèske gekrege in zo’n 40 joar teds. In de vijftiger joare, niemand wit nog precies ‘t begin, ok bè de Rusmollese Heemkundekring nie, liet de Rusmollese middelstand enkele kirres per joar ‘n gestencild reclamebloajke uitkomme, dè hullie DE MOLEN nuumde. Dè uurste èiges en gewoon thaus gemakte jèske krieg af en toe ‘n aander tekeningske of ‘n aander klurke, “unne nêje lap d’rop”, zu ons moeder zegge. Pas in november 1962 krieg ons Meulekrèntje zunne twidde nêje jas, deze keer nie mer thaus gemakt op ‘t èigeste m’chien, mar ‘n jèske rechtstreeks van de “f’briek”. De Molen kwaam toen vur d’n uurste keer uit es unnen echte krant mi unnen echten meule en ‘t haus van de mulder d’rop, gemakt bè Grasso’s in Vught. Mar liefst 24 joar hi De Molen dees twidde jèske gedrage. In september 1986 wier de krant overnet in ‘t nets gestoke. Op z’n dorde jèske v’rdwien d’n ouwe v’rtrouwe meule. D’r kwaamp m’derne kunst vur in de ploats, woar ge vier wiekes in moest zien, wè men noit gelukt is. Ik docht steeds dèt de spake ware van ‘t houtere wiel van onzen ouwe kreuge. Nog gin tien joar hi de Rusmollese krant dè jèske gedrage. In d’n afgelope grote v’kantie moeg ie mee noar Vught, noar ‘t atelier van Grasso’s, vur unne nêje jas, zunne vierde. En achterbekare koos ie wir vur ‘n jèske mi unnen echte meule, nou ja, computer-meule, d’rop. En al lekt ie dan nie op de meule van Van Lithe, ‘t din de Rusmollese minse toch goed, dè ze De Molen wir mi unne meule in de bus kriege...”.*⁵⁵

⁵⁵ “De Molen” 27-9-1995 en boekwerk “Publicaties van Henk de Werd en Driek van Grette 1994 t/m 1997”.

“De Molen” strekt zijn vleugels verder uit...

Eerder schreef ik reeds, dat “de Molen” vanaf oktober 1969 ook in Nuland werd verspreid. Daar moet ooit mee gestopt zijn, althans dat concludeer ik uit een publicatie in “De Molen” van 21 december 1988:

“Al jaren valt “De Molen” wekelijks in alle Rosmalense bussen en mag zich door een mix van informatie en advertenties verheugen in de belangstelling van velen. Vanaf deze editie mogen wij ook de inwoners van Nuland en Vinkel in onze lezerskring verwelkomen. Het ligt nl. in de bedoeling om “de Molen” vanaf 1 januari 1989 daar wekelijks te laten verschijnen... Voor de informatievoorziening vanuit het nieuwe verspreidingsgebied hebben wij een nieuwe redactionele medewerker gevonden in de persoon van dhr. W. van Nuland.”

Op 20 november 1989, zo rond de 27ste verjaardag van “De Molen”, werd een officieel kantoor geopend. In “De Molen” van 15 november 1989 wordt daaraan veel aandacht besteed. “vanaf maandag 20 november is uw weekblad “De Molen” gevestigd aan ‘t Stationsplein 3-i te Rosmalen”, laat de redactie de lezers weten en het kantoor is alle dagen, behalve op woensdag, geopend. Dat is nu wel even anders!

“Met deze ingebruikname wordt de service aan adverteerders en lezers van ons weekblad enorm uitgebreid. Tijdens de kantoor tijden staan onze medewerkers klaar om bijv. uw advertentieproblemen met U te bespreken en op te lossen, terwijl verenigingen en particulieren nu ook op dit adres hun artikelen kunnen inleveren.”

Op dit nieuwe kantoor deed T. van Roosmalen het administratieve werk. Natuurlijk was het ook de ontmoetingsplaats voor manager Gerard van Eekelen, redacteur Loek Hoogervorst en Wiljo van Nuland en fotograaf Martien van Engelen.

Fons van Baest had als acquisiteur "de Molen" toen reeds verlaten. Op 4 januari 1989 kon men lezen:

"Na 22 jaar als advertentie-acquisiteur verbonden te zijn geweest aan "De Molen" heb ik - wegens omstandigheden - per 1 januari jl. mijn werkzaamheden beëindigd. Ik heb mijn werk altijd met veel plezier gedaan, waarbij ik zowel de belangen van "De Molen" als die van de adverteerders, zoveel als in mijn vermogen lag, trachtte te waarborgen. Gelet op de vele leuke banden die ik in de loop der jaren heb gelegd, wil ik dan ook niet spreken van een vaarwel, maar veeleer van een Tot Ziens."

Dat "Tot Ziens" had wellicht te maken met het feit, dat in datzelfde jaar 1989 de nieuwe krant "De Rosmalenaar" uitkwam. Nieuwstraat 16, het huisadres van Fons van Baest, wordt het advertentieadres voor deze nieuwe krant. Ik kom daar later nog op terug. Fons van Baest werd opgevolgd door Ad Renders. Zijn werkzaamheden waren van korte duur. In "De Molen" van 12 juli 1989 zien we reeds, dat hij vertrokken is. Het acquisitiewerk wordt vanaf dat moment overgenomen door Gerard van Eekelen, hoofd exploitatie, en door Wiljo van Nuland. De naam van Gerard van Eekelen wordt in "De Molen" van 14 november 1990 voor het laatst vermeld. Vijf jaar had hij min of meer de touwtjes in handen gehad. Hij werd opgevolgd door Mariëtte van Tilborg, bladmanager vanaf 21 november 1990.

In 1993 wordt het verspreidingsgebied van "De Molen" opnieuw uitgebreid. Berlicum, Middelrode en ook Empel gaan de Rosmalense krant voortaan ook in de brievenbus krijgen. In "De Molen" van 3 november 1993 schrijft men: *"Wat Empel betreft denken wij dat veel bewoners daarvan al zijn georiënteerd op Rosmalen vanwege de gemakkelijke bereikbaarheid en een nieuw winkelgebied in het centrum. Met betrekking tot Berlicum en Middelrode zijn er ook diverse raakpunten, maatschappelijk gezien. Te noemen zijn de*

werkgebieden van 3-Werk, Stichting Welzijn Ouderen, de Kei, Woningbouwstichting De Kleine Meierij, het nieuwe Arbeidsbureau, De Rosmalense Banen Projecten, die ook tot Berlicum uitstrekken. Daarnaast is er een samenwerkingsverband tussen de huisartsen en de apotheek wat betreft de weekenddiensten. Ook om die reden is het belangrijk, dat "De Molen" in Berlicum verschijnt. Bovendien is er natuurlijk de wens van onze klanten om in een groter verspreidingsgebied te kunnen adverteren."

De Molen, weekblad voor Rosmalen, Berlicum, Nuland, Vinkel, Middelrode en Empel wordt nu de naam van de krant. Nico van Nuland, waar inwoners van Nuland al vele jaren hun advertenties konden inleveren sinds zoon Wiljo verhuisd was naar Vinkel, werd de nieuwe acquisiteur. De oplage groeide in een klap naar zo'n 15.500 exemplaren. In 1995 stond de oplage al op 16.500. In het jaar 2000 werden dat er 17.500.

De voltallige redactie bestond vanaf de uitbreiding met Empel, Berlicum en Middelrode uit: Martien van Engelen, Margreth Kaasjager, Attie-Jan Grasso, Mariëtte van Tilborg, Nico van Nuland, Wiljo van Nuland en Loek Hoogervorst.

Op 4 juni 1997 vertrekt Mariëtte van Tilborg, die als bladmanager actief was geweest vanaf november 1990. Redactie en advertenties komen dan te liggen bij "Accolade Pers en Publiciteit", opgericht door Nico van Nuland. Naar aanleiding van zijn koninklijke onderscheiding in 2000 schreef men o.a.: *"Momenteel drijft hij samen met zijn vrouw Zus, zoon Wiljo en schoondochter een mediaonderneming. Deze onderneming exploiteert onder meer "De Molen" ⁵⁶.*

---

⁵⁶ "De Molen", 3 mei 2000

Er komt geen bladmanager meer terug na het vertrek van Van Tilborg. Wiljo van Nuland wordt de nieuwe hoofdredacteur. Loek Hoogervorst wordt eerste redacteur en verder zijn er nog 3 gewone redacteurs, t.w. Carla Metz, Rolf Sikkink en Hieke Kamp. Margreth Kaasjager blijft bureau-redactrice. Naast Martien van Engelen wordt er voor de foto's een tweede persoon aangetrokken: Marla Smith. Grasso blijft de directie voeren. Nico van Nuland en Jan v.d. Vossenbergh doen de acquisitie. In 1998 komt Joke Gebhart de redactie versterken.⁵⁷

In juli 1999 vertrekt Loek Hoogervorst, "het gezicht" van ons weekblad. In "De Molen" van 7 juli 1999 lees ik:

"Loek Hoogervorst is bij u, de lezer, zeker bekend. Als de afgelopen jaren regelmatig "De Molen" hebt gelezen, heeft u stevast kunnen genieten van zijn vlotte pen en scherpe analyseringsvermogen". Loek leerde Mieke van den Bergh kennen. "Door Miekens werk voor "De Molen" raakte Loek ook steeds meer betrokken bij het redactiewerk, totdat het zelfs zover kwam, dat hij de krant moest gaan dragen. Bij Mieke werd kanker geconstateerd en om de toekomst van de krant veilig te stellen nam ik haar taak over... Vanaf 1 januari 1986 tot nu toe is Loek als het ware "De Molen" geweest."

Als dank voor alles werd hem een afscheidsreceptie aangeboden.

"Tijdens de receptie werden Loek en zijn echtgenote Marijke met vele aardige attenties, waaronder een collage van enkele exemplaren van de eerste Molens, waarin zijn artikelen verschenen, speciaal voor de gelegenheid in een lijst gezet..... Bij mijn afscheid van "De Molen" rest mij alleen nog een woord van dank en waardering. Dank voor een fijne periode waarin ik veel heb mogen meemaken van zeer dichtbij. Bovenop het nieuws zitten is

*een spannende belevenis geweest, die ik voor geen goud zou hebben willen missen."*⁵⁸

Loek Hoogervorst werd opgevolgd door Dennis van de Berg, die de titel van hoofdredacteur krijgt. Wiljo van Nuland wordt eindredacteur. Ze worden bijgestaan door de redacteurs Carla Metz en Peter v.d. Wijst. Margreth van Rosmalen en Dorien v.d. Elzen verrichten redactioneel werk achter het bureau.

Dennis van de Berg blijkt een uitstekend schrijver. Net als zijn voorganger Loek kom je hem altijd en overal tegen in het dorp. Bovenop het nieuws dus. Het komt "De Molen", die intussen moet concurreren met "Het Rosmalens Nieuwsblad" alleen maar ten goede. Hij introduceert "Molennium", een woordspeling op "De Molen" en het millennium en hij benadert mij daarvoor. In 10 artikelen blik ik voor "De Molen" terug op Rosmalen tussen 1900 en 2000. In augustus 2001 vertrekt Dennis van de Berg als hoofdredacteur/eerste redacteur. Een groot verlies.

Er komt geen nieuwe hoofdredacteur terug en we zien "De Molen", vooral in 2002, afglijden naar een advertentiekant van nog slechts 8 pagina's. Veel advertenties en weinig nieuws! In de Rosmalense wandelgangen hoort men alom teleurstellende reacties over de kwaliteit van "De Molen".

Vanaf 12 september 2001 kent het blad nog "slechts" redactionele medewerkers. Genoemd worden: Wim Klaassen, Anita van Nuland, Peter v.d. Wijst, Hieke Kamp, Carla Metz en Wiljo van Nuland, die eindredacteur blijft. Margreth van Rosmalen en Dorien v.d. Elzen gaan, naast Nico van Nuland en Jan v.d. Vossenbergh, acquisitie doen. De vormgeving en de druk komt in handen van Janssen Pers in Gennep. Grasso blijft de administratie en de directie voeren.

⁵⁷ "De Molen", 25 februari 1998

⁵⁸ "De Molen", 21 juli 1999

**Vanaf 1963 Henk de Werd....
Na 25 jaar in 1988: Driek van Grette.....**

Al werd en wordt mijn naam nooit als “medewerker” vermeld, vanaf juli 1963, nagenoeg 40 jaar dus, heb ik pro deo een ongekend aantal historische artikelen over Rosmalen voor “De Molen” geproduceerd. Vanaf 1960 ben ik mij met de geschiedenis van mijn geboortedorp gaan bezighouden. Een aantal jaren heb ik al mijn vrije tijd en vakanties in diverse archiefzalen doorgebracht. Mijn kennis van het verleden van Rosmalen was zo omvangrijk geworden, dat ik aan schrijven toe was. De nieuwe krant “De Molen” leek mij daartoe een prima medium.

De diverse redacteurs-eigenaren hebben mijn bijdragen steeds als iets vanzelfsprekends aanvaard. Ik heb het overigens met veel plezier gedaan. In 1988 introduceerde ik “Driek van Grette” met een zevental stukjes rond de restauratieplannen van de kerk van Hintham.

Op 24 februari 1988 kwam hij plots uit de lucht vallen. “Wie is toch die Driek van Grette?”, was al snel de vraag van een groot aantal lezers. Wijlen Henk van Mierlo - hij behoorde met Lenie en zijn gezin tot onze beste vrienden - zag de link en hij schreef mij: *“Het stukske in de Meulen over ullie kerk, hek goed gelezen. Ik docht hoe komt unne mins van ut Hisend erbè um z'n eigen zo druk te maoken over zo iets. Mar in ins toen wies ik ut. Driek van Grette stao veur “Driek van Grette”.”*⁵⁹(20)

Henk van Mierlo had het goed begrepen. Driek, Brabants voor Henk, de zoon van Gret, die bakker was in Rosmalen. Ik werd genoemd naar de vader van mijn moeder, Driek van Nistelrooij, die men op het Rosmalense

14. ⁵⁹ Brief van Henk van Mierlo aan “Driek van Grette”, dd. Schrikkelmaand 1988.

Boekwerk “Publicaties van Henk de Werd en Driek van Grette 24-2-1988 - 29-12-1993

Heeseind alleen maar kende als Driek van Grette. Ik hoef niet uit te leggen, dat ons moeder erg vereerd was met deze schuilnaam.

Op “Passiezondag 1988” schreef Henk van Mierlo, dat hij hoopte, dat de aktie rond de Hinthamse kerk nog een tijdje door zou gaan. *“Witte waarom? Umdet gij dan in de Meulen nog wè van die stukskes kwijt kunt. En dan is de Meulen ok weer blij, dèt ze nie allinnig mar stukskes hoeft te plaotsen van Gerrit Mol of van Henk de Werd, es ge die kent..... Ik stop er nou mi, allinnig nog dit. Ik geleuf nie dè ge ouwe naam nog lang geheim zult kunnen houwen, want dur wordt zo links en rechts nogal gerikroid.”*⁶⁰ (21)

Na een korte pauze liet ik Driek van Grette in 1990 opnieuw ten tonele verschijnen. Hij werd “een blijvertje”. Zijn dialect-stukjes werden ongekend populair tot op de dag van vandaag. Natuurlijk heb ik mijn “Driek van Grettes” netjes verzameld. Samen met de talloze reacties heb ik ze gebundeld tot leuke boekwerkjes, die een plaatsje hebben gekregen in mijn familiearchief. Indien nodig, vooral ook voor de Heemkundekring Rosmalen, bleef ik ook onder mijn eigen naam artikelen in “De Molen” publiceren. Tot op de dag van vandaag!

Onder de wieden.....

Op 3 januari 1991 deed de rubriek “Onder de wieden” zijn entree. In deze serie werden en worden Rosmalense mensen extra naar voren gehaald om wat voor reden dan ook. De spits werd afgebeten door twee bestuurders van de bibliotheek Rosmalen, F. van Meegeren en C. Kallewaard, die afscheid namen. “Onder de Wieden” is door Loek Hoogervorst een zeer lezenswaardige rubriek geworden. In het eerste jaar schreef hij over fruitteler Coppens, Chris Abelen, tante Jet Verbiesen, Drieka Pennings,

⁶⁰ Brief van Henk van Mierlo aan “Driek van Grette”, dd. Passiezondag 1988.

Henk van Bakel, Sjaan van Balkum, Pastor Piet Robben, Tiny van Griensven, Jos Heijmans, enz. enz. Ook de latere hoofdredacteur Dennis v.d. Berg heeft zijn steentje bijgedragen aan het succes van "Onder de Wieken".

Concurrentie.....

"De Molen" heeft in de afgelopen veertig jaar ook met de nodige concurrenten te doen gekregen. Naast de "kranten uit Den Bosch", t.w. Het Stadsgewest/ Stadsblad en de Bossche Omroep kwam in 1984 het blad "Rosmalens Nieuwsblad" uit, niet te verwarren met de huidige krant met die naam.

Het eerste "Rosmalens Nieuwsblad" verscheen op 8 maart 1984. Uitgever was het documentatiecentrum voor de Wielersport. De redactie werd gevoerd door Wil en Trees Smulders.⁶¹ Het blad viel goed in de smaak, ook al was de abonnementsprijs f 7,50 per half jaar. Na het voorproefje van 8 maart 1984 verscheen op 30 maart 1984 nummer 1, gevolgd door nummer 2 op 21 april 1984 en nummer 3 op 5 mei 1984. Daarna verdween hij stil en geruisloos.

In 1989 diende zich een nieuwe concurrent aan: "De Rosmalenaar".

*"Met ingang van 4 april 1989 verschijnt in Rosmalen een nieuw weekblad onder de titel De Rosmalenaar. Een speciaal daartoe in het leven geroepen stichting heeft het initiatief genomen om de informatieverstrekking aan de inwoners van Rosmalen te optimaliseren. Het blad wordt iedere dinsdagmorgen huis aan huis verspreid..."*⁶². (30)

De krant werd uitgegeven door de stichting "De Rosmalenaar". Het redactieadres was: Zandstraat 21 in Rosmalen. Als redacteuren werden genoemd F. Heutz en R. Geurts en W.

⁶¹ Boekwerkje "Rosmalens Nieuwsblad", 8 maart 1984 - 5 mei 1984

⁶² "De Rosmalenaar", weekblad voor Rosmalen, April 1989

van Rosmalen. Voor de foto's werd zorg gedragen door H. van Bussel, P. van Hoek, J. Wetser en L. van der Tuin. Het acquisitie-adres was: Nieuwstraat 16, Fons van Baest dus. Per januari van dit jaar 1989 had hij als zodanig "De Molen" verlaten. De krant werd goed ontvangen binnen Rosmalen, doch was niet opgewassen tegen concurrent "De Molen". Slechts 4 keer viel "De Rosmalenaar" in de Rosmalense brievenbussen. Daarna verdween ook hij.

Na de samenvoeging van 's-Hertogenbosch en Rosmalen sloeg het Bossche weekblad "Het Stadsgewest/ Stadsblad" al vrij snel een nieuwe weg in. Op 20 maart 1996 werd "Het Rosmalens Nieuwsblad" het lokale gezicht van Het Stadsblad. "Het Rosmalens Nieuwsblad" is de nieuwe naam van het nieuwsblad dat de afgelopen 25 jaar bij de lezers in de bus viel als het Stadsgewest. Met een nieuwe naam en een strakkere vormgeving gaat het Rosmalens Nieuwsblad een andere koers varen. In de toekomst zullen de inwoners van Rosmalen en Hintham nog meer lokaal nieuws in hun nieuwsblad tegenkomen.⁶³

De krant werd in Rosmalen, dat nog vol zat van het gedwongen samengaan van Den Bosch en Rosmalen, met argusogen bekeken en min of meer wantrouwend ontvangen. Het dorp zag meer heil in zijn eigen krant "De Molen". De redactie en de uitgever hebben er alles aan gedaan om het "imago" te verbeteren. Mede dankzij Marijke Weidema en Mart van Eijck is dat gelukt. "Het Rosmalens Nieuwsblad" is uitgegroeid tot een geduchte concurrent van "De Molen". In de wandelgangen kreeg hij dit jaar zelfs een hoger waarderingcijfer dan de aloude en vertrouwde "De Molen".

⁶³ "Het Rosmalens Nieuwsblad", 20 maart 1996.

Boekwerk "Het Rosmalens Nieuwsblad", 20 maart 1996 t/m 31 december 1996 en 1997

DE MOLEN ¹⁹⁶²⁻²⁰⁰² 40

WEEKBLAD VOOR ROSMALEN EN OMSTREKEN

40^e jaargang no. 42 - 12 pagina's - woensdag 4 december 2002

“De Molen” 40 jaar

Vanaf november 1962 viel “De Molen” veertig jaar lang in de Rosmalense brievenbussen. Dat is zonder meer een felicitatie waard. Vooruitlopend op dat jubileum werd met een puzzelaktie voor oud en jong de lezer reeds voorbereid op dit 40-jarig jubileum. Natuurlijk wens ik onze eigen Rosmalense krant alle goeds toe voor de toekomst. Om de concurrent de baas te blijven zal de redactie mijns inziens meer bovenop het nieuws moeten gaan zitten in de trant van Loek Hoogervorst en Dennis v.d. Berg.

Ik wens alle “De Molen-medewerkers” daarbij heel veel succes toe.

Het archief van “De Molen”....

Voor de geschiedschrijving van de jongste geschiedenis van Rosmalen is “De Molen” zonder meer een belangrijk naslagwerk en document. Ik ervaar dat zelf regelmatig. De eerste redacteuren-eigenaren hebben echter weinig of zelfs geen oog gehad voor het aanleggen van een archief. Op het redactiekantoor kan men daarom ook geen jaargangen uit de jaren '60 en '70 vinden.

Bladmanager Mariëtte van Tilborg, aangesteld in 1990, was zo verstandig een begin te maken met het laten inbinden van diverse jaargangen.

Hulde daarvoor, maar wat men niet heeft, kan men ook niet laten inbinden. Daarom is het archief op het redactiekantoor jammer genoeg zeer beperkt.

De Heemkundekring Rosmalen, opgericht in 1989, is direct begonnen met het verzamelen van deze Rosmalense krant. Enkele gulle gevers schonken ook nog complete jaargangen van vóór de oprichting van de Heemkundekring en de eerste twee exemplaren van “De Molen”, toen nog maandblad, uit november en december 1962. Het archief van de Heemkundekring Rosmalen bevat intussen de jaargangen 1984 tot en met 2002. De collectie wordt uiteraard voortgezet.

Ook het gemeentearchief van 's-Hertogenbosch bevat een mooie verzameling van “De Molen”, doch ook hier is men niet compleet. Het gemeentearchief heeft zijn collectie intussen op microfiche vastgelegd. Dat maakt het inzien van de ter plaatse aanwezige “De Molen” mogelijk.

Zelf heb ik vanaf eerste verschijning in november 1962 alle exemplaren van “De Molen” bewaard. Met enige trots kan ik dus zeggen dat de veertig jaargangen in mijn archief aanwezig zijn. Gezien de kwetsbaarheid zijn zij, althans voorlopig, niet uitleenbaar.

Henk de Werd

VOOR U GEHOORD - 29

HEDDE WÈ, DAN ZEDDE WÈ

In onze huidige samenleving is geld nu eenmaal onmisbaar. De ruilhandel uit het verleden heeft nagenoeg afgedaan. Alle transacties worden afgewikkeld met geld. Je kunt nu eenmaal niet zonder. Voor de aanschaf van je dagelijkse noodzakelijke levensbehoeften zul je geld moeten hebben. Als je om je heen kijkt zie je, helaas, steeds meer mensen waarbij alles om geld draait. Zij hebben het geld niet, het geld heeft hen. Het is aan d'r hart gewassen. Die zitte op 'ne cent es d'en duvel op 'n ziel. Je hoeft je geld niet over d'n balk te gooien en is het ook zinnig om op de klèntjes te letten (Zelfs Albert Hein let op de klèntjes) Wie het kleine nie eert, is het grote nie weert. Of anders gezegd, wie het klènste nie mikt, die het gròtste nie slikt. Bè ons in de straot wonter inne die hè geld es wotter. En waor ge ok vur rondgaot, ge vangt alted bot bè hum. Hij kumt van Kleef en houdt meer van den heb dan van den geef. (De bevolking van Kleef stond vruger bekend als erg gierig) Hij ister inne van hebbe is hebbe en krèège is de kunst. En ge kunt van unne hebberd ginne geever maake. En dur dè soort volk worde nie beoordeeld naor wèg ge bent, mar naor wè ge hèt. De geldzucht beheerst hun hele leven dat nie verder komt dan "ik" en "mij". Het "wij" en "ons" is daar nog niet doorgedrongen. 't Gû bè dè volk allinnig um geld en de mins telt nie mee. Hedde wè, dan zedde wè, hedde niks, dan zedde niks. Maar ongeacht je financiële achtergrond blijft het gezegde "Um geld en 'n kont gû de wirrelt rond" voorlopig nog wel waar.

NIKS ES ERREMŌEI EN KÈÈNDER

Geld is het slijk der aarde, mar ge knoeit er zelf toch ok gèire in. Erremoei is gin schaand,

mar wel lastig. Gin geld, gin zurge is een bekend gezegde. Het is misschien waar dat de ermsten minder zurge hebbe es de rijken, er lochter teege aon kèèke, mar es ge de keuze zòot hebbe dan denk ik dè de meeste toch vur wel geld zò'n gaon. "Money is the root of all evils, take it away", zongen wij vroeger en zeker is dat zowel geen geld als wel geld de oorzaak is van het kwaad. Geld is macht en regeert de wirrelt. Wie het hardste werkt, wont in 't klènste húske. In ons durrep kent iedereen Kriel die zo erm is es de mieren. Hij hi net zoveul geld es 'ne kikvors veere. Hij hi gin luis um dood te trappe en ginins nagels um z'n kont te krabbe. Hij hi niks es erremoei en kèènder. Toen hij de vurrige week aon z'n moeder vertelde dè z'n vrouw van de achtste in verwachting waar ha ze nog gezeed: "Mar jonge toch en ge het al zò wennig plaats". "Dè istum net", hattie gezeed, "ge komt mekaare d'n hellen dag teege". Het valt z'n vrouw dan ok zwaar um de endjes elke week weer aon mekaar gekneupt te krèège. Hattie nouw mar vast werk al hiet dè dan vaste erremoei, dan wiste teminste waoraon en woaraf. Z'n huweluksgeluk wurt er ok nie beter op. Es d'n erremoei deur de deur binnekumt, vliegt de liefde 't venster ut. Geldpèen is nog erger es tandpèen. Jeuk en weelde kunde nie lije, pèen en erremoei moete lije. Van zèn geld zulle ze gin gaoter in de grond pisse. En de luis zulle onze Kriel van erremoei wegdraoge.

GOED TEEGE DE PIERE

Vruger moest er bè 'nen dooie dur de beurt alted gewaakt worre. Het lijk laag thuis opgebaard en dè waar buurplicht. Er waare d'r veul die toch wel 'n bietje bang waare mi 'nen dooie in huis en er wier dik 'n bietje gebid en veul gepruufd um d'r èige wè moed in te

drinke. En naormate ze meer dronke wiere de verhaale sterker. Zo zaate er ins twee te waake bè 't lijk van Driekske van Keeskes die vruger nooit lang dreug stond en, zo es ie zellef zin, alted duizelig wier es ie in 'n leeg glas kiek. Hij spietste er zogezeed nie in en hattem liever es d'n helligen olliej. Toen de fles sneevel zowè leeg waar zin Peer teege Henke: "Hoelang stû Driekske al nie dreug. Zottie niej gèire 'n slukske hebbe?" En toen zette ze Driekske zowè recht en goete 'nen borrel in z'n kilsgat. "Of zunne dorst over is of nie 't is in ieder geval goed teege de piere," zinne ze.

ROOI HAOR

Es ge vruger rooi haor had konde er zeker van zèn dè ge daarmee geplaagd en gepest wier. Tegesworrig is rood in en hil veul vrouwe laote d'r haor rood verve.

Ik kan me zelfs herinneren dè in de Historische Pedagogiek zelfs gesproken werd van "Die Rothaar Erziehungsgefahr". Kinderen mi rooi haor wiere naogeroepe van rooie savooie en witte radijs, vuurtoren, oranje boven, toverlantèire of te veul in de natte geut geleege. Veul kèinder trokke zich dè errig aon en kriege er 'n minderwaardigheidsgevoel van, mar ons buurmeisje mi prachtig rooi haor waar nie op d'r mundje gevalle en ketste meteen terug. Toen unne jonge eens zei rood haar en elzenhout zijn zelden op goeie grond gebouwd zei ze: "Rood haar groeit op goeie grond en zwart haar op een ezelskont". Die stû d'r menneke wel. Die zal durre kant wel keere.

HOEVEEL KOEIEN

Daor hengt de punder (unster) achter de deur betekent dè iemes gewooge wurt naor z'n geldelijk bezit. En dat was met name het geval wanneer 'n jongeman om de hand van iemes dochter ging vraoge. En vrienden van een jongeman die van plan was de hand te vraoge van de dochter van een welgestelde boer en zelfs geen vermogen had waarschuwden hem

dat hij geen schijn van kans had. Als je bij een boer kwam om de dochter dan was het altijd het eerste wat de boer vroeg hoeveel koeien hij thuis had. En als je er drie had en de boer had er zes dan kon je meteen je biezen pakken. Dan was zijn hemd te kort. De unster was in feite een primitieve weegschaal die bij veel mense achter de deur of aan de kast hing en behalve in figuurlijke zin gebruikt werd om het geldelijk vermogen van de jongeman te testen tevens werd gebruikt om artikelen die gekocht werden van rondtrekkende kooplieden na te wegen als men aan het gewicht twijfelde. De unsters waren zeker niet altijd betrouwbaar. En als van iemand werd verteld dat hij weer eens doorsloeg als een punder, betekende het dat je er niet erg van op aan kon wat hij vertelde.

Harry Coppens

Spelling	Meienijs	Standaardnl.	Frans	Duits	Engels
[ie]	kiep	lied	qui		
[iè]	stièr	bier	pire	Riese	sheep
[i]	bil	lip			lip
[ee]	veer	peer		Mehl	
[é]	tét	bed	mais	Mensch	
[éél]	kééke (kijken)		père		bear
[è]	bèl				back
[èè]	gèèt (geit)				bad
[uu]	gruun	fuut	lune	Schlüssel	
[uû]	vuûr	guur	pur	grün	
[u]	stuk	put			
[éù]	déùr	geur			
[eu]	zeug	leuk			
[ò]	wòrm		boeuf	Köln	
[èù]	skèùf (schuif)		fleur		
[á]	wánne (nietwaar)		face	Ball	
[aa]	maake	zaak		haben	
[oe]	boek	hoek		kurz	foot
[oè]	bòer	boer		nur	fool
[ó]	bók		mot		
[oo]	voor				
	(greppel)	boor		Ohr	
[ol]	kop	stop			
[ò]	gòn (gaan)		col	voil	posh
[aol]	kaol		corps		ball
[al]	bal	van			

Schema 'Klanken en hun spelling' uit 'Oost-Brabants' door Jos & Cor Swanenberg, p.21

HEEMKUNDEKRING ROSMALEN

DANKT ZIJN SPONSORS

- Abelen Makelaars en Taxateurs BV
Burg.Mazairaclaan 2, 5242 AV Rosm.
- Bouwmans Olielandel BV
Westeind 3, 5245 NL Rosmalen
- Brasserie Restaurant 'De Coelenborgh'
Schoolstraat 34, 5243 VC Rosmalen
- Van Creij & Van Hoek BV
Huisbergenweg 6, 5249 JR Rosmalen
- Eijkelenburg Dura Bouw BV
Stationsplein 1, 5241 GN Rosmalen
- W. Gloudemans BV
Hintham 117a, 5246 AE Rosmalen
- Sanidrôme Van Grinsven BV
Raadhuisstraat 4c, 5241 BL Rosmalen
- Heijmans Nederland BV
Graafsebaan 13, 5248 JR Rosmalen
- Aann.bedr. P. Hoedemakers en Zn BV
De Grote Elst 40, 5246 JP Rosmalen
- Huijbregts Notarissen
Hoff v. Hollantlaan 5, 5243 SR Rosm.
- Jaropa / J. Stienstra
Bruistensingel 100, 5232 AC 's-H.b.
- Lambermont Groep
Burg. Woltersstraat 1, 5241 EH Rosm.
- Linnenbank Elektrotechniek BV
Biestkampweg 15, 5249 JV Rosmalen
- Mr J.G.M. van Mierlo
Striensestraat 44, 5241 AX Rosmalen
- Van de Graaf Damesmode
Dorpsstraat 10, 5241 EC Rosmalen
- Piels BV
Friezenstraat 7, 5249 JT Rosmalen
- Boek- en Kantoorvakhandel Robben
Molenhoekpassage 23, 5242 CZ Rosm.
- Hoveniersbedrijf Sequoia
Polluxstraat 4, 5243 XJ Rosmalen
- Foto Stijntjes
Molenhoekpassage 4, 5242 CZ Rosm.
- Timmers Bouwbedrijf BV
Heikampweg 6, 5249 JX Rosmalen
- Gebr. Voets Weg- en Waterbouw
Vinkenveld 4, 5249 JP Rosmalen
- Woningstichting De Kleine Meierij
Weidestraat 2, 5241 CB Rosmalen